

सत्यमेव जयते

गुजरात सरकार

अंदाजपत्र

(२०२४-२५)

नाणा मंत्री

श्री कनुभाष देसाईनुं

प्रवरान

(भाग-५)

“मेरा जीवन ही मेरा संदेश है”

विकुलभाष पटेल लवन गुजरात विधानसभा

गुजरात विधानसभा

२५ फेब्रुआरी, २०२४

માનનીય અધ્યક્ષશ્રી,

ગુજરાતે છેલ્લાં બે દાયકામાં સાતત્યપૂર્ણ વિકાસ કરી, જી.એસ.ડી.પી.માં ૧૪.૮૯%નો વિકાસદર હાંસલ કર્યો છે. વર્ષ ૨૦૦૦-૦૧માં દેશના જી.ડી.પી.માં રાજ્યનો ફાળો ૫.૧% હતો, જે આજે વધીને ૮.૨% થયેલ છે. આમ, ગુજરાત દેશના વિકાસમાં પોતાનો ફાળો ઉત્તરોત્તર વધારી, દેશના ત્રોથ એન્જિન તરીકે પ્રસ્થાપિત થયેલ છે. રાજ્યની આ વિકાસયાત્રાના પ્રણેતા અને ગુજરાતના પનોતાપુત્ર માનનીય વડાપ્રધાનશ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદીએ આઝાદીની શતાબ્દી એટલે કે વર્ષ ૨૦૪૭ સુધીમાં ભારતને વિકસિત રાષ્ટ્ર બનાવવા *વિકસિત ભારત@૨૦૪૭*નું આહ્વાન કર્યું છે. વિકસિત ભારતની આ સંકલ્પનામાં, ગુજરાત અગત્યનો ફાળો ભજવી, દેશના આર્થિક અને સામાજિક વિકાસનું સુકાન સંભાળે તે માનનીય મુખ્યમંત્રીશ્રી ભૂપેન્દ્રભાઈ પટેલના નેતૃત્વ હેઠળની અમારી સરકારનું ધ્યેય છે.

“એક પૃથ્વી, એક પરિવાર, એક ભવિષ્ય”ના સૂત્ર સાથે ભારતના નેતૃત્વમાં આયોજિત જી-૨૦ સંમેલનમાં વિશ્વ કલ્યાણ માટેની ભારતની પ્રતિબદ્ધતાનો સમગ્ર વિશ્વે સ્વીકાર કરેલ છે. આજે ભારત વિશ્વના આર્થિક વિકાસનું કેન્દ્રબિંદુ જ નહીં, પણ સાચા અર્થમાં વિશ્વમિત્ર બન્યું છે. જી-૨૦ના વિવિધ કક્ષાના ૧૭ જેટલા કાર્યક્રમોનું આયોજન કરી, ગુજરાતે સમગ્ર વિશ્વને પોતાની આર્થિક અને સામાજિક સમૃદ્ધિ તેમજ સાંસ્કૃતિક વારસાનો પરિચય આપ્યો છે.

નાનકડી શરૂઆતથી પોતાની સફરના ૨૦ વર્ષ પૂર્ણ કરી વાઈબ્રન્ટ ગુજરાત ગ્લોબલ સમિટ આજે એક વિશ્વસ્તરીય પ્લેટફોર્મ તરીકે ઉભરી આવ્યું છે. વિનાશમાંથી વિકાસ, નિરાશામાંથી આશા અને આપદાને અવસરમાં ફેરવવાની નરેન્દ્રભાઈની કુનેહના કારણે વાઈબ્રન્ટ ગુજરાત સમિટ આજે રાજ્યની એક વિશિષ્ટ ઓળખ બન્યું છે. અમૃતકાળની પ્રથમ એવી ૧૦મી વાઈબ્રન્ટ સમિટમાં ૪ દેશોના રાષ્ટ્રાધ્યક્ષો, ૪૦ દેશોના મંત્રીશ્રીઓ, ૧૪૦થી વધુ દેશોના પ્રતિનિધિ મંડળો અને સંખ્યાબંધ ઉદ્યોગપતિઓએ ભાગ લઈ ગુજરાતની આ વિકાસયાત્રામાં જોડાવવાનો સંકલ્પ વ્યક્ત કર્યો છે, જે આપણા સૌ માટે આનંદની વાત છે.

આપણા મૃદુ પણ મક્કમ એવા માનનીય મુખ્યમંત્રીશ્રી ભૂપેન્દ્રભાઈ પટેલનું સ્વપ્નું છે કે, આપણું ગુજરાત 5-G ગુજરાત બને. તેઓની 5-G ની કલ્પના છે- ગરવી ગુજરાત, ગુણવંતુ ગુજરાત, ગ્રીન ગુજરાત, ગ્લોબલ ગુજરાત અને ગતિશીલ ગુજરાત ! ગરવી ગુજરાત એટલે કે એવું ગુજરાત કે જે અન્ય પ્રદેશોથી શ્રેષ્ઠ હોય. ગુણવંતુ ગુજરાત એટલે એવું રાજ્ય કે જેના નાગરિકોનું જીવન, મૂલ્યનિષ્ઠ હોય અને તેઓ સાંસ્કૃતિક વારસાના જતન સાથે પર્યાવરણ સાથે સામંજસ્ય સાધી જીવન જીવતા હોય. ગ્રીન ગુજરાત કે જેમાં રિન્યુએબલ ઊર્જા અને સરક્યુલર ઇકોનોમીને પ્રાધાન્ય હોય અને ગ્લોબલ ગુજરાત કે જે સમગ્ર વિશ્વ સાથે આર્થિક અને સાંસ્કૃતિક રીતે જોડાયેલું હોય. ગતિશીલ ગુજરાત એટલે કે જેનો વૃદ્ધિ દર અન્ય પ્રદેશો કરતા વધુ હોય અને તે બદલાતી વૈશ્વિક પરિસ્થિતિઓમાં પણ આર્થિક રીતે અગ્રેસર રહે. આમ, **ગરવી** ગુજરાતનું વિકાસતંત્ર **ગુણવંતુ** હોય, **ગ્રીન** અર્થતંત્રની સાથે તે **ગ્લોબલ** હબ બને, સમય સાથે **ગતિશીલ** રહે તે અમારો ધ્યેય છે.

ભારતના સર્વાંગી વિકાસ અને સમરસ સમાજની રચના માટે માનનીય વડાપ્રધાનશ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદીએ સમાજના ચાર વર્ગો-જ્ઞાન (GYAN) એટલે કે ગરીબ, યુવા, અન્નદાતા અને નારીશક્તિના ઉત્કર્ષ પર ભાર મૂકેલ છે. આર્થિક વિકાસ અને સામાજિક સુરક્ષાના સુગમ સંયોગથી છેવાડાના માનવી સુધી સરકારની યોજનાઓનો લાભ પહોંચે તેમજ તેમની આપક વધે તે સુનિશ્ચિત કરવાનું અમે નક્કી કર્યું છે.

રાજ્યની મોટાભાગની વસતિ હાલમાં ૧૮ થી ૬૦ વર્ષના વયજૂથમાં આવે છે અને આ વર્ગને અસરકારક રીતે રોજગારી આપવામાં આવે તો જ રાજ્યને ડેમોગ્રાફિક ડિવીડન્ડનો લાભ મળે તેમ છે. છેલ્લાં બે દશકના ઝડપી વિકાસના કારણે વિકાસની નવી ક્ષિતિજો ખુલતાં, રાજ્યમાં રોજગારીની વિપુલ તકો સર્જાયેલ છે. રોજગારીની આ તકોનો લાભ લેવા શિક્ષણ અને કૌશલ્યવર્ધન દ્વારા યુવાનોને સુસજ્જ કરવામાં આવશે. આ સાથે, ગ્રામીણ ક્ષેત્રોનો વિકાસ અને અન્નદાતાઓનું સન્માન કરી કૃષિક્ષેત્રની ઉત્પાદકતા વધારવાનું અમારી સરકારનું ધ્યેય છે.

ભારતીય સંસ્કૃતિમાં કહેવાયું છે કે “**યત્ર નાર્યસ્તુ પૂજ્યન્તે, રમન્તે તત્ર દેવતાઃ।**” આધુનિક સમાજના વિકાસ માટે મહિલાઓની અગત્યની ભૂમિકા છે, જેથી દરેક ક્ષેત્રમાં તેમની ભાગીદારી સુનિશ્ચિત કરવા સરકારે વિવિધ પગલાં લીધેલ છે. માનનીય વડાપ્રધાનશ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદીના નેતૃત્વ હેઠળની કેન્દ્ર સરકારે “નારી શક્તિ વંદન અધિનિયમ” લાવી લોકસભા અને વિધાનમંડળોમાં મહિલાઓને ૩૩% પ્રતિનિધિત્વ આપવાનો ઐતિહાસિક નિર્ણય કરેલ છે, જેનાથી મહિલા સશક્તિકરણને વેગ મળશે. મહિલાઓના પોષણ, આરોગ્ય અને શિક્ષણને સુદૃઢ કરી તેમનો આર્થિક વિકાસ કરવા તેમજ તેઓને સામાજિક સુરક્ષા પ્રદાન કરવા, આગામી વર્ષના બજેટમાં વિવિધ જોગવાઈઓમાં નોંધપાત્ર વધારો સૂચવવામાં આવેલ છે.

આમ, અમારી સરકારના દરેક આયોજન અને કાર્યક્રમોમાં ગરીબ, યુવા, અન્નદાતા અને નારીશક્તિ (GYAN)ને વિશેષ પ્રાધાન્ય આપવામાં આવેલ છે.

વિકસિત ભારત @ ૨૦૪૭ માટે ગુજરાતની દિશા નક્કી કરી, રાજ્યના ૭ કરોડ ગુજરાતીઓના સ્વપ્નો અને આકાંક્ષાઓને મૂર્તિમંત કરવા, *વિકસિત ગુજરાત @ ૨૦૪૭* નો વિઝન ડોક્યુમેન્ટ અમારી સરકારે બહાર પાડેલ છે. અત્યાર સુધી થયેલ વિકાસને પાયામાં રાખીને, આ દસ્તાવેજમાં અમૃતકાળના આગામી ૨૫ વર્ષ માટે રાજ્યના ભાવિના લક્ષ્યાંકો નક્કી કર્યા છે. આ વિઝન ડોક્યુમેન્ટ સર્વ પ્રથમ તૈયાર કરી ગુજરાતે બીજા રાજ્યોને વિકાસની નવી રાહ ચીંધી છે.

વિકસિત ગુજરાત @ ૨૦૪૭ ની આ સંકલ્પનાના બે મુખ્ય પાયા છે. વિશ્વકક્ષાની ઉચ્ચ સગવડોયુક્ત જીવનસ્તર ઉપલબ્ધ કરાવી રાજ્યના દરેક નાગરિકને સમૃદ્ધ જીવન(Living Well) આપવું, તે પ્રથમ પાયો છે. આર્થિક વિકાસના યોગ્ય સંસાધનો ઉપલબ્ધ કરાવી દરેક કુટુંબની સમૃદ્ધ આવક(Earning Well)સુનિશ્ચિત કરવી, તે દ્વિતીય પાયો છે. વિશ્વસ્તરીય આંતરમાળખાકીય સગવડો સાથે ટકાઉ અને રહેવાલાયક વસવાટો(Sustainable & livable habitation) પૂરા પાડી, સુશાસનના માધ્યમથી આ લક્ષ્યાંકો પ્રાપ્ત કરવાની અમારી સરકારની નેમ છે.

સ્વસ્થ અને સશક્ત નાગરિક સમાજના વિકાસની આધારશિલા છે. વ્યક્તિના સર્વાંગી વિકાસ માટે યોગ્ય પોષણ, શિક્ષણ અને આરોગ્ય જરૂરી છે. સમૃદ્ધ જીવન માટે આ ત્રણેય પાસાઓને વિકાસના કેન્દ્રમાં રાખી નાગરિકો સાથે મળી સહિયારો પુરૂષાર્થ કરવાનો અમારી સરકારનો નિર્ધાર છે. સરકારના આ નિશ્ચયને નક્કર સ્વરૂપ આપતા વિવિધ વિભાગોની પોષણલક્ષી યોજનાઓમાં નોંધપાત્ર વધારો કરવાનો સરકારે નિર્ણય કરેલ છે. ચાલુ વર્ષની અંદાજે ₹૩૨૦૦ કરોડની જોગવાઈ સામે પોષણલક્ષી યોજનાઓમાં આગામી વર્ષ માટે ₹૫૫૦૦ કરોડની માતબર જોગવાઈ સૂચવું છું.

બાલ્યકાળથી જીવનની દરેક અવસ્થાને અનુરૂપ પોષણક્ષમ આહાર મળે તે દરેક વ્યક્તિ, ખાસ કરીને બાળકો અને માતાઓની શારીરિક અને માનસિક તંદુરસ્તી માટે ખૂબ જ જરૂરી છે. આજના નાગરિકોના પોષણને વધારે સુદૃઢ બનાવી આપનારી પેઢીને વધારે સક્ષમ બનાવવા હું **સુપોષિત ગુજરાત મિશન**ની જાહેરાત કરું છું. આ મિશનમાં બાળકો, કિશોરીઓ અને મહિલાઓ કેન્દ્રસ્થાને હોઈ તેઓનું પોષણ સુનિશ્ચિત કરવું તે અમારો સામાજિક સંકલ્પ છે. આ મિશન અંતર્ગત પોષણલક્ષી યોજનાઓમાં લાભાર્થીઓનો વ્યાપ વધારવામાં આવશે, નવી યોજનાઓ શરૂ કરવામાં આવશે તેમજ લાભાર્થીઓને મળતી સહાયમાં નોંધપાત્ર વધારો કરી દરેક આયુ વર્ગના બાળકો અને મહિલાઓ માટે યોજનાકીય માળખું વધારે સુદૃઢ કરવામાં આવશે.

વિકસિત ગુજરાત @ ૨૦૪૭ ની સંકલ્પનામાં કિશોરીઓની ભૂમિકા મહત્વની છે. ભવિષ્યની માતૃશક્તિના સ્વરૂપમાં સ્વસ્થ અને શિક્ષિત સમાજના નિર્માણમાં તેઓનું યોગદાન અમૂલ્ય છે. તેમના પોષણ, આરોગ્ય અને શિક્ષણને પ્રોત્સાહન આપવા હું “**નમો લક્ષ્મી યોજના**”ની જાહેરાત કરું છું. સરકારી, અનુદાનિત અને ખાનગી માધ્યમિક અને ઉચ્ચતર માધ્યમિક શાળાઓમાં અભ્યાસ કરનાર પાત્રતા ધરાવતી અંદાજે ૧૦ લાખ વિદ્યાર્થીનીઓને ધોરણ-૯ અને ૧૦ માટે વાર્ષિક ₹૧૦ હજાર તેમજ ધોરણ-૧૧ અને ૧૨ માટે વાર્ષિક ₹૧૫ હજારની સહાય આપવામાં આવશે. આમ, આ યોજના હેઠળ ધોરણ-૧૨ સુધીનો અભ્યાસ પૂર્ણ કર્યેથી કુલ ₹૫૦ હજારની સહાય મળવાપાત્ર થશે.

નમો લક્ષ્મી યોજનાથી ધોરણ ૯ થી ૧૨માં કન્યાઓનો પ્રવેશ વધશે, તેઓ અભ્યાસ પૂરો કરશે અને તેથી મહિલા શિક્ષણ તેમજ પોષણને ઉત્તેજન મળશે. વધુમાં, આ યોજનાના અમલીકરણથી પ્રાથમિક શિક્ષણ ક્ષેત્રની જેમ માધ્યમિક શિક્ષણમાં પણ સાર્વત્રિક નામાંકન હાંસલ કરી શકાશે. આ યોજના માટે હું આગામી વર્ષમાં **₹૧૨૫૦ કરોડ**ની જોગવાઈ સૂચવું છું.

રાજ્યમાં દર વર્ષે અંદાજે ૧૨ લાખ જેટલા બાળકોનો જન્મ થાય છે. સગર્ભા અને ધાત્રી માતાઓને પોષણક્ષમ આહાર મળી રહે અને તેમના આરોગ્યની જાળવણી થાય તે અમારી સરકારની પ્રાથમિકતા છે. માતાઓ અને બાળકોના પોષણ માટે વર્ષ ૨૦૨૨-૨૩ના બજેટમાં એક હજાર દિવસ માટે રાશન ઉપલબ્ધ કરાવતી મુખ્યમંત્રી માતૃશક્તિ યોજના જાહેર કરેલ હતી. આ યોજના અંતર્ગત અંદાજે વાર્ષિક ₹૩૦૦ કરોડના ખર્ચે ૫ લાખથી વધુ મહિલાઓને વધારાનું રાશન આપવામાં આવી રહેલ છે.

સગર્ભા અને ધાત્રી માતાઓના પોષણને વધારે સુદૃઢ કરી તેમને સક્ષમ બનાવવા હું **“નમો શ્રી યોજના”**ની જાહેરાત કરું છું. આ યોજના અંતર્ગત SC, ST, NFSA, PM-JAY સહિતના ૧૧ જેટલા માપદંડોમાં આવતી સગર્ભા બહેનોને ₹૧૨ હજારની સહાય આપવામાં આવશે. આ યોજનાથી પોષણની સાથે માતા તથા નવજાત શિશુને આરોગ્ય સુરક્ષા પ્રદાન કરવામાં આવશે. આ યોજના માટે આગામી વર્ષમાં હું **₹૭૫૦ કરોડ**ની જોગવાઈ સૂચવું છું.

હાલની વિવિધ પોષણલક્ષી યોજનાઓમાં નોંધપાત્ર ફેરફારો કરવાનું પણ સરકારે નક્કી કર્યું છે. દૂધ સંજોગની યોજના હેઠળ શાળાઓમાં અપાતા દૂધમાં ફેટનું પ્રમાણ ૧.૫% થી વધારી ૪.૫% કરવામાં આવશે તથા દરેક લાભાર્થી બાળક અને મહિલાને અઠવાડિયામાં પાંચ દિવસ દૂધ આપવામાં આવશે. પી.એમ.પોષણ યોજના અંતર્ગત શાકભાજી, મરી-મસાલા તેમજ ગોળ વગેરે માટે અપાતી વિદ્યાર્થીની સહાયમાં પણ ૬૦% જેટલો વધારો કરવાની હું જાહેરાત કરું છું.

પી.એમ.પોષણ યોજના અંતર્ગત ચાલતી મધ્યાહન ભોજન યોજનામાં ભોજનની ગુણવત્તા વધારવા વિવિધ સ્વૈચ્છિક સંસ્થાઓના સહયોગથી ચાલુ કરેલ વ્યવસ્થાના સારા પરિણામો મળેલ છે. આ વ્યવસ્થાને આગળ વધારતાં ૭૮ આદિજાતિ અને પછાત તાલુકાઓમાં સેન્ટ્રલાઈઝ કિચનનું આયોજન કરવામાં આવશે. આ તાલુકાઓમાં આવેલ સરકારી અને અનુદાનિત માધ્યમિક શાળાઓમાં પણ સેન્ટ્રલાઈઝ કિચન મારફત મધ્યાહન ભોજન યોજના તબક્કાવાર શરૂ કરવામાં આવશે.

આરોગ્ય ચકાસણી દ્વારા પોષણની દ્રષ્ટિએ ગંભીર ઉણપ ધરાવતા બાળકોને અલગ તારવી તેઓની ભોજન તેમજ આવશ્યક પોષકતત્વોની જરૂરિયાતને ધ્યાનમાં રાખી આપવામાં આવતા વિશિષ્ટ પોષણક્ષમ આહાર (બાલ અમૃતમ)નો વ્યાપ વધારવામાં આવશે. આ યોજના અંતર્ગત હવે આંગણવાડી સાથે પ્રાથમિક શાળાના ધોરણ-૧ થી ૮ સુધીના બાળકોને આવરી લેવામાં આવશે.

ત્રણ થી પાંચ વર્ષના બાળકો માટે આંગણવાડીઓમાં પૂર્વ-પ્રાથમિક શિક્ષણ ઉપરાંત પોષણક્ષમ આહાર આપવામાં આવે છે. આંગણવાડીઓને વધારે કાર્યક્ષમ બનાવવા હાલની વ્યવસ્થામાં નોંધપાત્ર ફેરફાર સાથેની ₹૧૮૦૦ કરોડના ખર્ચે અમલી બનનાર આંગણવાડી ૨.૦ યોજનાની હું જાહેરાત કરું છું. આ યોજના અંતર્ગત આગામી ૩ વર્ષમાં અદ્યતન ટેકનોલોજી સાથે ૮ હજાર નવી આંગણવાડીઓનું નિર્માણ કરવામાં આવશે અને ૨૦ હજાર આંગણવાડીઓને આઈ.ટી. કનેક્ટિવિટી પૂરી પાડી સ્માર્ટ આંગણવાડી બનાવવામાં આવશે. સેન્ટ્રલ રિસોર્સ સેન્ટર ઉભું કરી પ્રિ-પ્રાઈમરી લર્નિંગને નવતર શિક્ષણ સામગ્રી મારફત વધારે રસપ્રદ બનાવવામાં આવશે.

ગરીબ અને મધ્યમ વર્ગના લોકોને કેશલેસ આરોગ્ય સુવિધા આપવા માટે શરૂ કરાયેલ પ્રધાનમંત્રી જન આરોગ્ય યોજના (PM-JAY) હેઠળ હવે ૧૦ લાખ સુધીની સારવાર મળવાપાત્ર છે. આ યોજના માટે રાજ્યમાં ૨૫૩૧ હોસ્પિટલ એમ્પેનલ કરવામાં આવેલ છે. આ યોજના હેઠળ આગામી વર્ષે ₹૩૧૦૦ કરોડની જોગવાઈ સૂચવું છું.

કેન્સર જેવી ગંભીર બિમારીના દર્દીઓને સારવાર આપવા અમદાવાદ ખાતે ગુજરાત કેન્સર એન્ડ રિસર્ચ ઈન્સ્ટીટ્યુટ સ્થાપવામાં આવેલ છે, જ્યાં રાજ્યના દર્દીઓની સાથે પડોશી રાજ્યોના દર્દીઓ પણ સારવાર માટે આવે છે. કેન્સરના દર્દીઓને અત્યાધુનિક સારવાર ઉપલબ્ધ કરાવવા અંદાજે ₹૬૦૦ કરોડના ખર્ચે કેન્સર ઈન્સ્ટીટ્યુટ ખાતે સાઈકલોટ્રોન પ્રોજેક્ટ ફોર ન્યુક્લીયર મેડિસીન અને પ્રોટોન બીમ થેરાપી કાર્યરત કરવાના સરકારના નિર્ણયની હું જાહેરાત કરું છું.

એકવીસમી સદી વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજીની સદી છે જેમાં જીવનના દરેક ક્ષેત્રમાં આઈ.ટી. અને સંલગ્ન તકનીકો મહત્વનો ભાગ ભજવવાની છે. વધુમાં ઉચ્ચ કક્ષાની નવી રોજગારીની તકો માટે વિજ્ઞાન પ્રવાહ (STEM)નું શિક્ષણ જરૂરી છે. વિજ્ઞાન પ્રવાહના અભ્યાસક્રમોમાં શિક્ષણને પ્રોત્સાહન આપવા માટે હું **“નમો સરસ્વતી યોજના”**ની જાહેરાત કરું છું. આ યોજના અંતર્ગત, ઉચ્ચતર માધ્યમિક શાળાઓના વિજ્ઞાન પ્રવાહમાં અભ્યાસ કરતા ગરીબ અને મધ્યમ વર્ગના પાત્રતા ધરાવતા વિદ્યાર્થીઓને, ધોરણ-૧૧માં ₹૧૦ હજાર અને ધોરણ-૧૨ માં ₹૧૫ હજાર મળી કુલ ₹૨૫ હજારની સહાય આપવામાં આવશે. આ યોજનાથી આગામી પાંચ વર્ષમાં વિજ્ઞાન પ્રવાહમાં વિદ્યાર્થીઓની સંખ્યા અંદાજે વાર્ષિક ૨ લાખથી વધી ૫ લાખ થવાની ધારણા છે. આ યોજના માટે આવતા વર્ષે અંદાજે ₹૪૦૦ કરોડનો ખર્ચ થશે.

રાજ્યની મોટાભાગની સરકારી પ્રાથમિક શાળાઓ ભૌતિક સગવડો સાથે સ્માર્ટ અને ડિજિટલ બની છે. મિશન સ્કૂલ્સ ઓફ એક્સેલન્સ હેઠળ નવા ઓરડાઓ, સ્માર્ટ ક્લાસરૂમ અને શાળાઓને કોમ્પ્યુટરથી સુસજ્જ કરવાની કાર્યવાહી હાલમાં થઈ રહેલ છે. સરકારી અને અનુદાનિત માધ્યમિક શાળાઓને પણ ભૌતિક સગવડો તેમજ સ્માર્ટ ક્લાસરૂમથી સજ્જ કરવા ₹૨૦૦૦ કરોડનાં ખર્ચે મિશન સ્કૂલ્સ ઓફ એક્સેલન્સ ૨.૦ અમલી કરવામાં આવશે. વિદ્યાર્થીઓની શૈક્ષણિક પ્રગતિ અને શાળાઓની કામગીરીનું અદ્યતન ટેકનોલોજીના માધ્યમથી રિઅલ ટાઇમ મોનિટરિંગ કરવા દેશનું સર્વપ્રથમ **“વિદ્યા સમીક્ષા કેન્દ્ર”** ગુજરાતમાં શરૂ કરવામાં આવેલ છે. દેશ-વિદેશના ઘણા મહાનુભાવોએ વિદ્યા સમીક્ષા કેન્દ્રની મુલાકાત લઈ તેને શિક્ષણ ક્ષેત્રે સમગ્ર દેશ અને વિકાસશીલ દેશો માટે એક અનુસરણીય મોડેલ ગણાવ્યું છે.

તત્કાલિન મુખ્યમંત્રીશ્રી અને હાલના માનનીય વડાપ્રધાનશ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદીએ વર્ષ ૨૦૦૭માં નિર્મળ ગુજરાત યોજના શરૂ કરેલ હતી. મહાત્મા ગાંધીની ૧૫૦મી જન્મજયંતિના વર્ષે સ્વચ્છ ભારતના રાષ્ટ્રવ્યાપી અભિયાનની શરૂઆત થયેલ છે. સ્વચ્છતાને દરેક ઘર, ગામ અને શહેરનો મૂળ મંત્ર બનાવી સંપૂર્ણ રાજ્યને સ્વચ્છ અને સુઘડ બનાવવાની અમારી સરકારની નેમ છે. આ પ્રતિબદ્ધતાને વેગ આપવા **નિર્મળ ગુજરાત ૨.૦ અભિયાન**ની હું જાહેરાત કરું છું. આ અભિયાન અંતર્ગત ઘન અને પ્રવાહી કચરાને એકત્ર કરી પર્યાવરણીય દ્રષ્ટિએ યોગ્ય ધોરણે નિકાલ કરવા માટે વિવિધ યોજનાઓ થકી વ્યવસ્થા કરવામાં આવશે અને લોકસહકારથી તેનું અમલીકરણ કરવામાં આવશે. આ માટે ચાલુ વર્ષના ₹૧૩૦૦ કરોડના બજેટમાં ધરખમ વધારો કરી, આગામી વર્ષે ₹ ૨૫૦૦ કરોડની જોગવાઈ હું સૂચવું છું.

રમતગમત ક્ષેત્રે સફળતાના નવા શિખરો સર કરવા માટે રાજ્યમાં ઓલમ્પિક કક્ષાનું સ્પોર્ટ્સ ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર તૈયાર કરવાનું સરકારે નક્કી કર્યું છે. આ હેતુસર અમદાવાદમાં આવેલ સરદાર પટેલ રમતગમત સંકુલનો તબક્કાવાર વિકાસ કરવામાં આવશે. રાજ્યના અંતરિયાળ વિસ્તારના ગામડાઓથી માંડીને શહેરી વિસ્તારોમાંથી વિવિધ રમતોમાં તેજસ્વી બાળકોને ઓળખી તેમને સુનિયોજિત ધોરણે તાલીમ આપવાનું આયોજન છે.

પવન અને સૌરઊર્જાના ક્ષેત્રે ગુજરાતે નીતિગત નિર્ણયો થકી ગ્રીન એનર્જીના ઉત્પાદનમાં અગ્રહરોળમાં સ્થાન મેળવેલ છે. રિન્યુએબલ એનર્જી પોલિસી-૨૦૨૩ દ્વારા રાજ્યમાં આ ક્ષેત્રે મોટા પાયે રોકાણ દ્વારા રોજગારીની નવી તકો ઉભી કરવામાં આવશે. મિશન ગ્રીન હાઈડ્રોજન અંતર્ગત વર્ષ ૨૦૩૦ સુધીમાં ભારતમાં પાંચ મિલિયન મેટ્રિક ટન ગ્રીન હાઈડ્રોજનનું ઉત્પાદન કરવાનો લક્ષ્યાંક છે, જેમાં ગુજરાત મહત્તમ યોગદાન આપશે.

રાજ્યમાં વિવિધ ક્ષેત્રના નાનાથી માંડી મોટા ઉદ્યોગો વિસ્તરી રહ્યાં છે. દેશના કુલ ઔદ્યોગિક ઉત્પાદનમાં ૧૮%નો ફાળો આપી ગુજરાતે મોખરાનું સ્થાન મેળવેલ છે. રાજ્યમાં એમ.એસ.એમ.ઇ. એકમોની સંખ્યા ૧૬ લાખ કરતા વધારે છે. રાજ્યના અર્થતંત્રમાં મેન્યુફેક્ચરિંગ ક્ષેત્રનો ફાળો ૩૫.૩૦% છે અને છેલ્લાં દશકામાં આ ક્ષેત્રે ૧૨.૮૦% ના દરે વૃદ્ધિ પામી વિકાસના નવા આચામો પ્રસ્થાપિત કર્યા છે. છેલ્લાં બે દશકામાં ૫૫ બિલિયન યુ.એસ.ડોલરથી વધુ પ્રત્યક્ષ વિદેશી રોકાણ મેળવી, રાજ્ય વિદેશી મૂડી આકર્ષવામાં અગ્રહરોળમાં રહ્યું છે.

ગ્લોબલ સેમિકન્ડક્ટર સપ્લાય ચેઇન-મેન્યુફેક્ચરિંગ ક્ષેત્રે આત્મનિર્ભર ભારતના સૂત્રને સાકાર કરતો સાઇબ્રા જાતે “માઇક્રોન” કંપની દ્વારા સેમિકન્ડક્ટર પ્લાન્ટ સ્થાપવાની કામગીરી પ્રગતિમાં છે. હીરાના વૈશ્વિક બજારમાં ગુજરાતે મોખરાનું સ્થાન મેળવેલ છે. ડાયમંડ કટિંગ, પોલિશિંગ, માર્કિંગ, સર્ટિફિકેશનને આવરી લેતું ડાયમંડ બુર્સ સુરતમાં શરૂ કરવામાં આવેલ છે, જે વિશ્વની સૌથી મોટી સિંગલ ઓફિસ સ્પેસ છે.

વિકસિત ગુજરાત@૨૦૪૭ ના અમારા આયોજનમાં ઉદ્યોગોનો મહત્વનો ફાળો રહેશે. હાલના મહત્વના ક્ષેત્રો જેમ કે ટેક્સટાઇલ, કેમિકલ, ફાર્માસ્યુટિકલ, મશીનરી, ઓટોમોબાઇલ વગેરે સાથે સસ્ટેનેબલ મેન્યુફેક્ચરિંગ માટે સેમિકન્ડક્ટર, ગ્રીન એનર્જી, ગ્રીન હાઇડ્રોજન, બેટરી અને તેનાથી સંચાલિત વાહનો આધારિત ઉદ્યોગો ભવિષ્યમાં ગુજરાતના વિકાસના પાયામાં રહે તેવા પ્રયત્નો સરકારે આદર્યા છે. તાજેતરમાં યોજાયેલ વાઇબ્રન્ટ ગુજરાતની ૧૦મી આવૃત્તિમાં ઉદ્યોગકારોએ દાખવેલ રસ દર્શાવે છે કે ભવિષ્યલક્ષી ઉદ્યોગ ક્ષેત્રે (ન્યુએજ AI/ML, IoT વગેરે) ગુજરાત દેશમાં જ નહીં પરંતુ વિશ્વમાં અગ્રણી બની રહેશે.

સ્ટાર્ટ-અપ પ્રતિભાશાળી યુવાઓને ઉદ્યોગ જગત સાથે જોડતી મહત્વપૂર્ણ કડી છે. મને જણાવતાં આનંદ થાય છે કે ગુજરાતે છેલ્લાં ત્રણ વર્ષથી સ્ટાર્ટઅપ ક્ષેત્રે દેશમાં પ્રથમ સ્થાન જાળવી રાખેલ છે. સરકારે ઉચ્ચ તકનીકી શિક્ષણ સંસ્થાઓથી માંડી ઉદ્યોગક્ષેત્રે સ્ટાર્ટઅપને પ્રોત્સાહન આપવા વિવિધ યોજનાઓ અમલમાં મૂકી છે.

ભક્તિ, શક્તિ તેમજ સંસ્કૃતિના પર્યાયસમા **ગરવી** ગુજરાતના પરંપરાગત “ગરબા”ને યુનેસ્કો દ્વારા માનવ સભ્યતા માટે “ઇન્ટેલિજનલ કલ્ચરલ હેરિટેજ” જાહેર કરાયેલ છે, જે આપણા સૌ માટે ગૌરવની વાત છે. સફેદ રણનાં હાર્દસમા કચ્છના ધોરડોને યુનાઇટેડ નેશન્સ વર્લ્ડ ટૂરિઝમ ઓર્ગેનાઇઝેશન દ્વારા “બેસ્ટ ટૂરિઝમ વિલેજ” નો એવોર્ડ મળેલ છે. માનનીય વડાપ્રધાનશ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદીના દૂરોગામી વિઝનથી વિકાસ પામેલ ધોરડો અને સ્ટેચ્યુ ઓફ યુનિટી-એકતાનગરના કારણે રાજ્ય MICE (મિટિંગ, ઇન્સેન્ટીવ, કોન્ફરન્સ અને એક્ટિવિટી) ઇન્ડસ્ટ્રી માટે બેસ્ટ ચોઇસ બની રહ્યું છે.

પાંચ આઇકોનિક પ્રવાસન સ્થળોના વિકાસ સાથે પ્રવાસન ક્ષેત્રને ઉત્તેજન આપવા માટે વર્ષ ૨૦૨૩-૨૪ના બજેટમાં નોંધપાત્ર વધારાની જાહેરાત કરવામાં આવેલ હતી. જે અન્વયે સુનિયોજિત રણનીતિ સાથે અમે આગળ વધી રહ્યાં છીએ. ઉત્તર ગુજરાતના અંબાજી-ધરોઇ-તારંગા-વડનગર વિસ્તારનો વર્લ્ડ ક્લાસ સસ્ટેનેબલ ટૂરિસ્ટ પિલ્ગ્રિમેજ ડેસ્ટીનેશન તરીકે વિકાસ કરવામાં આવી રહ્યો છે. અમારી સરકારના આવા પગલાઓથી પ્રવાસન ક્ષેત્રે મોટા પ્રમાણમાં સારી આવક આપતી રોજગારીના સર્જનની સાથોસાથ સાંસ્કૃતિક ધરોહરનું સંરક્ષણ અને વિકાસ થશે. અયોધ્યાધામ જાતે ગુજરાતી પ્રવાસીઓની સગવડો અર્થે ગુજરાત યાત્રી ભવન માટે જમીન મેળવી લેવામાં આવેલ છે અને તેના નિર્માણનું કાર્ય ટૂંક સમયમાં હાથ ધરવામાં આવશે.

અમૃતકાળમાં સેવાક્ષેત્રે વિકાસ દર વધારવા અમારી સરકાર કામ કરી રહી છે. આઇ.ટી., નાણાકીય સેવાઓ, ફિન્ટેક, પ્રવાસન જેવા ક્ષેત્રોમાં રોજગારીની દૂરોગામી સંભાવનાઓ રહેલી છે. આ ક્ષેત્રના વિકાસ અને મૂડી રોકાણ માટે સરકારે આંતરમાળખાકીય સુવિધાઓ પૂરી પાડી આઇ.ટી./બી.ટી., ઇલેક્ટ્રોનિક્સ, સેમી કન્ડક્ટર સેક્ટર માટે વિવિધ નીતિઓ ઘડેલ છે.

રાજ્યમાં થયેલ આર્થિક અને સામાજિક વિકાસને કારણે રોજગારીની વિપુલ તકોનું સર્જન થયેલ છે. યુવાધનને રોજગારી આપવામાં ગુજરાતે દેશમાં મોખરાનું સ્થાન મેળવેલ છે. ઉચ્ચ ટેકનિકલ અને મૂલ્યવર્ધન કરનાર ઉદ્યોગો, નવા સેવાકીય સેક્ટરો અને વૈશ્વિક બજારમાં કુશળ વર્કફોર્સની માંગને પહોંચી વળવા સરકારે યુવાધનને તાલીમબદ્ધ કરવાનો નિર્ધાર કર્યો છે. રાજ્યના યુવાધનનો શિક્ષણ સાથે કૌશલ્ય વિકાસ કરવા માટે ભવિષ્યલક્ષી આયોજન કરવું એ અમારી નેમ છે.

આજે ભારત જ્યારે અન્ન સુરક્ષા મેળવી, વિશ્વબજારમાં અન્ય પાકોના ઉત્પાદન પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરી રહ્યું છે ત્યારે ગુજરાતે પણ રોકડીયા પાકો જેવા કે કપાસ, તેલીબિયા, મસાલા પાકો અને બાગાયતી પાકો થકી કૃષિ ઉત્પાદનની ગતિ જાળવી રાખેલ છે. શ્વેતક્રાંતિની આગેવાની લઈ દેશમાં દૂધ ઉત્પાદનના ક્ષેત્રે ક્રાંતિકારી પરિવર્તન લાવવામાં ગુજરાતની મહિલાઓએ અગ્રણ્ય ભૂમિકા ભજવેલ છે. છેલ્લાં દશકમાં કૃષિ અને આનુષંગિક ક્ષેત્રે ૧૧.૨%નો વૃદ્ધિ દર હાંસલ કરી અન્નદાતાઓની આવક વધારવા કરેલ સંકલ્પને અમારી સરકારે મૂર્તિમંત કરેલ છે.

જળવાયુ પરિવર્તનના પડકારો સામે વસતિની અન્નની જરૂરિયાતને સંતોષવા પ્રાકૃતિક ખેતી અને જાડાઘાનને પ્રોત્સાહન આપવું જરૂરી બન્યું છે. રાજ્યમાં અંદાજે નવ લાખ જેટલા ખેડૂતો પ્રાકૃતિક ખેતી કરતાં થયા છે. પ્રાકૃતિક ખેતીનો વ્યાપ વધારી, વધારે ખેડૂતોને આ દિશામાં આકર્ષવા અમારી સરકારે અનેકવિધ પગલાઓ લીધેલ છે.

આદિજાતિ વિસ્તારોના સર્વાંગી વિકાસ માટે વનબંધુ કલ્યાણ યોજનાની શરૂઆત માનનીય શ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદીના માર્ગદર્શન હેઠળ શરૂ કરવામાં આવેલ હતી. આ યોજના હેઠળ આ વિસ્તારમાં વર્ષ ૨૦૨૧-૨૨ થી ૨૦૨૫-૨૬ સુધીમાં માળખાકીય સગવડો તેમજ સામુદાયિક અને વ્યક્તિગત વિકાસના કામો માટે ₹૧ લાખ કરોડનો ખર્ચ કરવાનું સરકારે નક્કી કર્યું હતું, જે દિશામાં સરકાર આયોજનબદ્ધ રીતે આગળ વધી રહી છે. **ન્યુ ગુજરાત પેટર્ન** હેઠળ આદિજાતિ વિસ્તારોમાં સ્થાનિક ધોરણે હાથ ધરવામાં આવતા કામો માટેની જોગવાઈમાં ૧૦૦% વધારો હું સૂચવું છું.

જુદાજુદા સ્ત્રોતોના જળનો સંચય કરી જરૂરિયાતવાળા ક્ષેત્રોમાં પાણી પહોંચાડવા માટે નહેરો અને પાઈપલાઈનો થકી વોટરટ્રીડના નિર્માણમાં ગુજરાતે આગવી પહેલ કરી રાજ્યને જળસુરક્ષા પ્રદાન કરેલ છે. પ્રભુના પ્રસાદ સમા મહામૂલા પાણીના દરેક ટીપાનો કાર્યક્ષમ ઉપયોગ થાય તે હેતુસર ૨૨ લાખ હેક્ટરથી વધુ વિસ્તારને સૂક્ષ્મ સિંચાઈ ક્ષેત્રે લાવી ગુજરાતે જળક્રાંતિના મંડાણ કર્યા છે. અમૃતકાળમાં જમીનના અસરકારક ઉપયોગ અને વોટર યુઝ એફિસિયન્સી દ્વારા પાકોની ઉત્પાદકતા વધારવાની અમારી નેમ છે.

આગામી સમયમાં રાજ્યમાં, ખાસ કરીને કચ્છ અને ઉત્તર ગુજરાતના, વધુમાં વધુ વિસ્તારને સૂક્ષ્મ સિંચાઈ ક્ષેત્ર હેઠળ આવરી લેવાની અમારી નેમ છે. કચ્છમાં ધોરીયા પદ્ધતિ (ફ્લડ ઈરીગેશન)ના સ્થાને નક્કી કરેલ ડેમના સંપૂર્ણ કમાન્ડ વિસ્તારને ડેમથી ખેતર સુધી પાઈપલાઈન મારફતે પાણી પહોંચાડી સૂક્ષ્મ સિંચાઈ હેઠળ આવરી લેવામાં આવશે.

રાજ્યમાં શહેરીકરણની ગતિ વધી રહેલ છે. રાજ્યની અંદાજે ૫૦% વસતિ અત્યારે શહેરોમાં વસવાટ કરે છે જે વર્ષ ૨૦૧૭ સુધી વધીને ૭૫% સુધી પહોંચે તેવી ધારણા છે. શહેરો લોકો માટે વસવાટ જ નહીં પરંતુ આર્થિક વિકાસના કેન્દ્રો પણ છે. શહેરોના આયોજનબદ્ધ વિકાસ દ્વારા ઈઝ ઓફ લિવિંગમાં વધારો કરવા સરકાર દ્રઢ નિશ્ચયી છે. સુઆયોજિત શહેરી વ્યવસ્થાપન માટે **નવસારી, ગાંધીધામ, મોરબી, વાપી, આણંદ, મહેસાણા** અને **સુરેન્દ્રનગર/વઢવાણ**ને નગરપાલિકામાંથી રૂપાંતર કરી **મહાનગરપાલિકાનો દરજ્જો** આપવામાં આવશે. આ નિર્ણયથી આ શહેરોના વિકાસને ગતિ મળશે અને નાગરિકોની સુખાકારી વધશે.

શહેરી વિકાસ માટે પાણી, રસ્તાઓ, સુએઝ જેવી માળખાકીય સગવડો સાથે પર્યાવરણની જાળવણી પણ જરૂરી છે. અમારી સરકાર શહેરોમાં પ્રદૂષણ નિયંત્રણ અને પ્રાકૃતિક આપદાઓના પડકારો ઝીલી સસ્ટેનેબલ ડેવલપમેન્ટની દિશામાં આગળ વધશે. શહેરો સાંસ્કૃતિક ઘરોહર અને લોકોના આમોદપ્રમોદ માટે પણ અગત્યના સ્થાનો હોઈ સાંસ્કૃતિક વારસાને જાળવી રાખી નવતર કામો હાથ ધરવામાં આવશે. સુશાસન થકી શહેરી વ્યવસ્થાપનમાં ટેકનોલોજીથી પરિવર્તન લાવી ભવિષ્ય માટે સક્ષમ શહેરોની રચના માટે અમારી સરકાર પગલા લેશે.

માનનીય શ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદીના દૂરોગામી વિઝન અને માર્ગદર્શનથી અમદાવાદમાં સાબરમતી રિવરફ્રન્ટનો મહત્વાકાંક્ષી પ્રોજેક્ટ હાથ ધરવામાં આવેલ છે. આ પ્રોજેક્ટના ફેઝ-૧માં ૧૧.૨ કિલોમીટરનું કામ પૂરું થયેલ છે, જ્યારે ફેઝ-૨માં ૫.૫ કિલોમીટરનું કામ પ્રગતિ હેઠળ છે. ફેઝ-૩માં ગિફ્ટ સિટી સામે ૫ કિલોમીટર લાંબો રિવરફ્રન્ટ વિકસાવવાની કામગીરી ટૂંક સમયમાં શરૂ કરવામાં આવશે. સરકારે હવે રિવરફ્રન્ટને સંગમ અમદાવાદથી ગાંધીનગર સુધી લંબાવવાનો ઐતિહાસિક નિર્ણય કર્યો છે. આ નિર્ણયના ભાગરૂપે ફેઝ-૪ અને ફેઝ-૫ અંતર્ગત રિવરફ્રન્ટ અને સંલગ્ન વિસ્તારનો ઇન્દિરાવ્રિજથી ગાંધીનગર સુધી વિકાસ કરવામાં આવશે. આમ, રિવરફ્રન્ટની કુલ લંબાઈ ૩૮.૨ કિલોમીટર થતાં તેની ગણતરી વિશ્વના સૌથી લાંબા અને રળિયામણા રિવરફ્રન્ટમાં થશે.

અમદાવાદ-ગાંધીનગર મેટ્રોની કનેક્ટિવિટી વધારવા મેટ્રોફ્રન્ટને અમદાવાદ આંતરરાષ્ટ્રીય એરપોર્ટ અને ગિફ્ટ સિટીના આંતરિક વિસ્તારો સુધી લંબાવવામાં આવશે. જાહેર પરિવહનના સુદ્રઢીકરણના ભાગરૂપે નવી બસો મૂકવામાં આવી રહેલ છે તેમજ બસ સ્ટેશનોનું આધુનિકીકરણ કરવામાં આવી રહેલ છે. ચાલુ વર્ષે મૂકવામાં આવનાર ૨૦૦૦ નવી બસો ઉપરાંત આગામી વર્ષે એસ.ટી. નિગમ દ્વારા વધુ ૨૫૦૦ નવી બસો પ્રજાની સેવામાં મૂકવામાં આવશે.

મર્યાદા પુરૂષોત્તમ ભગવાન શ્રીરામ કરોડો ભારતીયોના આરાધ્ય દેવ અને સાંસ્કૃતિક એક્યના પ્રતિક છે. અમારી સરકાર માટે સુશાસન એટલે રામરાજ્ય!

नहिं दरिद्र कोउ, दुखी न दीना,

नहिं कोउ अबुध, न लच्छन हीना ।

રામરાજ્યની પરિકલ્પનાને સાકાર કરવા અમે કૃતનિશ્ચયી છીએ. સુશાસન માટે માનનીય વડાપ્રધાનશ્રીએ “મિનિમમ ગર્વમેન્ટ, મેક્સિમમ ગવર્નન્સ”નું સૂત્ર આપેલ છે. “સ્વ”થી ઉપર ઉઠીને “સમસ્તિ”નું કલ્યાણ એ જ ભાવનાથી અમારી સરકાર કાર્યરત છે. આજે છેવાડાના માનવી સુધી સરકારની યોજનાઓનો લાભ પહોંચે અને તેઓનો સર્વાંગી વિકાસ થાય તેની ગેરંટી આપવા વિકસિત ભારત સંકલ્પયાત્રાના માધ્યમથી સરકાર સક્રિયપણે આગળ વધી રહી છે.

એક જ નંબર 112 ઉપર પોલીસ, ફાયર બ્રિગેડ અને બીજી ઇમરજન્સી સેવાઓ ઉપલબ્ધ થાય તે માટે કેન્દ્રિયકૃત વ્યવસ્થા ચાલુ કરવામાં આવશે. આ નંબર ડાયલ કરવાથી શહેરી વિસ્તારમાં ૧૦ મિનિટ અને ગ્રામ્ય વિસ્તારમાં ૩૦ મિનિટમાં પોલીસ ઘટનાસ્થળ પર પહોંચે તે મુજબની વ્યવસ્થા સુનિશ્ચિત કરવા જનરક્ષક યોજના શરૂ કરવાની હું જાહેરાત કરું છું. આ માટે સંપૂર્ણ રાજ્યમાં પોલીસ અને સાધનોથી સુસજ્જ ૧૧૦૦ જનરક્ષક વાહનોનું માળખું ગોઠવવામાં આવશે.

તીવ્ર ગતિએ થયેલ આર્થિક વિકાસના કારણે રાજ્યમાં વર્ષ ૨૦૦૦-૦૧ માં પ્રતિ વ્યક્તિ વાર્ષિક આવક ₹૧૮,૩૯૨ હતી, જે વધીને વર્ષ ૨૦૨૨-૨૩માં ₹૨,૭૩,૫૫૮ થયેલ છે. ગુજરાતના નાગરિકની સરેરાશ વાર્ષિક આવક, સરેરાશ રાષ્ટ્રીય આવક કરતા ૫૦% વધારે છે. વિકસિત ગુજરાત @ ૨૦૪૭ ના વિઝન મુજબ ગુજરાતના નાગરિકોની સરેરાશ વાર્ષિક આવક વિકસિત રાષ્ટ્રોના સ્તરે પહોંચાડવાનું લક્ષ્ય છે. વિકાસની ગતિને જાળવી રાખી, દેશના જી.ડી.પી.માં રાજ્યની હિસ્સેદારી ૧૦% જેટલી કરી, વર્ષ ૨૦૪૭ પહેલા રાજ્યની હાલની અર્થવ્યવસ્થાને ૦.૨૮ ટ્રિલિયન યુ.એસ. ડોલરથી વધારી ૩.૫ ટ્રિલિયન યુ.એસ. ડોલર કરવાની અમારી નેમ છે.

નાણાકીય શિસ્ત અને સુચારું વ્યવસ્થાપનના ઇળ સ્વરૂપે સુદ્રઢ માળખાકીય સુવિધાઓ પૂરી પાડવાની સાથે સાથે અમારી સરકારે સામાજિક અને આર્થિક ક્ષેત્રો માટે પણ પૂરતા નાણાં ઉપલબ્ધ કરાવેલ છે. રાજકોષિય સ્થિરતા સાથે સુદ્રઢ દેવા વ્યવસ્થાપનના કારણે અમારી સરકાર સતત મહેસૂલી પુરાંત બજેટ રજૂ કરતી આવી છે. નાણાકીય શિસ્ત અને વ્યવસ્થાપનને લગતા તમામ પાસાઓમાં ગુજરાતની સ્થિતિ આજે સમગ્ર દેશમાં અનુકરણિય બની છે.

અમારી સરકારે ગત વર્ષે વિકાસના પાંચ સ્તંભ-સામાજિક સુરક્ષા, માનવ સંસાધન વિકાસ, આંતરમાળખાકીય સુવિધાઓ, આર્થિક પ્રવૃત્તિઓનો વિકાસ અને ગ્રીન ગ્રોથ આધારિત બજેટ રજૂ કરેલ હતું. જેને પાયામાં રાખી *વિકસિત ભારત @ ૨૦૪૭* ના લક્ષ્યમાં ભાગીદારી નોંધાવતું અને *વિકસિત ગુજરાત @ ૨૦૪૭* નું નિર્માણ કરવા માટેનો રોડમેપ નક્કી કરતું ₹૩ લાખ ૩૨ હજાર ૪૬૫ કરોડનું અંદાજપત્ર આ સન્માનનીય ગૃહ સમક્ષ હું રજૂ કરું છું.

પ્રથમ સ્તંભ : સામાજિક સુરક્ષા

સામાજિક ન્યાય અને અધિકારીતા

સામાજિક ન્યાય અને અધિકારીતા વિભાગ માટે કુલ ₹૬૧૯૩ કરોડની જોગવાઈ

સમાજના જરૂરિયાતમંદ, નબળા અને પંચિત વર્ગને સામાજિક સુરક્ષા પૂરી પાડી સામાજિક ન્યાય સુનિશ્ચિત કરવો તે અમારી સરકારની પ્રાથમિકતા છે. અનુસૂચિત જાતિ, સામાજિક અને શૈક્ષણિક રીતે પછાતવર્ગો, વિચરતી અને વિમુક્ત જાતિ, આર્થિક રીતે પછાત વર્ગ અને લઘુમતીઓ જેવા વિવિધ સામાજિક વર્ગોનો સામાજિક ઉત્કર્ષ થાય અને તેઓ નવી આર્થિક તકોનો લાભ લઈ શકે, તેવી કલ્યાણકારી યોજનાઓ સરકારે અમલમાં મૂકી છે. વૃદ્ધો અને દિવ્યાંગો જેવા વિશિષ્ટ જરૂરિયાત ધરાવતા વર્ગો માટે પેન્શન યોજનાઓ પણ અમલમાં છે.

સામાજિક ઉત્કર્ષ

- રાષ્ટ્રીય વૃદ્ધ પેન્શન યોજના અને રાજ્ય સરકારની નિરાધાર વૃદ્ધો માટે આર્થિક સહાય યોજના અંતર્ગત અંદાજિત ૧૧ લાખ લાભાર્થીઓને માસિક પેન્શન આપવા ₹૧૩૯૮ કરોડની જોગવાઈ.
- સંત સુરદાસ યોજનાનો લાભ, બી.પી.એલ. કાર્ડ સિવાયના વ્યક્તિઓ તથા ૦ થી ૧૭ વર્ષની ઉંમરના લોકોને પણ આપવાનો સરકારે નિર્ણય કરેલ છે. રાષ્ટ્રીય દિવ્યાંગ પેન્શન યોજના અને સંત સુરદાસ દિવ્યાંગ પેન્શન યોજના અંતર્ગત દિવ્યાંગોને પેન્શન આપવા કુલ ₹૮૭ કરોડની જોગવાઈ.
- મસ્ક્યુલર ડિસ્ટ્રોફી, થેલેસેમિયા, ક્રોનિક ન્યુરોલોજિકલ સ્થિતિ જેવી ૪૦% કે તેથી વધુ દિવ્યાંગતા ધરાવતા દિવ્યાંગજનોને પણ માસિક પેન્શન આપવાનો સરકારે નિર્ણય કર્યો છે. બૌદ્ધિક અસર્મથતા ધરાવતા (મનો દિવ્યાંગ) ૭૦ હજાર લાભાર્થીઓને માસિક પેન્શન આપવા માટે ₹૮૪ કરોડની જોગવાઈ.
- દિવ્યાંગ વ્યક્તિને એસ.ટી બસમાં નિ:શુલ્ક મુસાફરી આપવાની યોજના હેઠળ પાર્કિન્સન, હિમોફિલિયા, મસ્ક્યુલર ડિસ્ટ્રોફી, થેલેસેમિયા, ક્રોનિક ન્યુરોલોજિકલ જેવી દિવ્યાંગતામાં તેમની સાથે તેમના સહાયકને પણ ૧૦૦% નિ:શુલ્ક મુસાફરીનો લાભ આપવાનો સરકારે નિર્ણય કરેલ છે. દિવ્યાંગજનોને સાધન સહાય તથા એસ.ટી. બસમાં નિ:શુલ્ક મુસાફરીનો લાભ આપવા ₹૬૫ કરોડની જોગવાઈ.
- અનુસૂચિત જાતિ અને વિકસતી જાતિની અંદાજે ૬૧ હજાર કન્યાઓને મામેરા માટે સહાય આપવા ₹૭૪ કરોડની જોગવાઈ.
- પાલક માતા-પિતા યોજના હેઠળ નિરાધાર બાળકોને માસિક ઘોરણે આર્થિક સહાય આપવા માટે ₹૭૪ કરોડની જોગવાઈ.

- પાલક માતા-પિતા અને મુખ્યમંત્રી બાળ સેવા યોજનાનો લાભ લેતી કન્યાઓના લગ્ન સમયે ₹૨ લાખની સહાય આપવા **₹૩૦ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- ડૉ. સવિતા આંબેડકર આંતરજ્ઞાતિય લગ્ન સહાય યોજનામાં યુગલોને સહાય આપવા માટે **₹૨૦ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- સંકટમોચન યોજના અંતર્ગત ગરીબી રેખા હેઠળનાં કુટુંબનાં મુખ્ય કમાનાર વ્યક્તિના દુઃખદ અવસાન બાદ કુટુંબને સહાય માટે **₹૨૦ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- સાતફેરા સમૂહ લગ્ન યોજના અંતર્ગત અનુસૂચિત જાતિ અને વિકસતી જાતિના અંદાજે ૫૦૦૦ યુગલોને સહાય આપવા **₹૮ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- દિવ્યાંગ લગ્ન સહાય યોજના હેઠળ **₹૭ કરોડ**ની જોગવાઈ.

શૈક્ષણિક ઉત્કર્ષ

- પી.એમ. યશસ્વી શિષ્યવૃત્તિ યોજના અંતર્ગત ધોરણ-૯, ૧૦ અને પોસ્ટ મેટ્રીકના અંદાજે ૧૦ લાખ વિદ્યાર્થીઓને શિષ્યવૃત્તિ આપવા માટે **₹૫૪૦ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- ધોરણ-૧ થી ૧૦ માં અભ્યાસ કરતા અનુસૂચિત જાતિ અને વિકસતી જાતિના અંદાજે ૪૦ લાખ વિદ્યાર્થીઓને શિષ્યવૃત્તિ આપવા માટે **₹૩૬૦ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- ધોરણ-૧ થી ૮ માં ભણતા અનુસૂચિત જાતિ અને વિકસતી જાતિના અંદાજે ૩૮ લાખથી વધુ વિદ્યાર્થીઓને ગણવેશ સહાય માટે **₹૩૪૫ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- અનુસૂચિત જાતિ અને વિકસતી જાતિના ગ્રાન્ટ ઈન એઈડ છાત્રાલયો તેમજ આશ્રમ શાળાઓમાં અંદાજે ૧ લાખથી વધુ વિદ્યાર્થીઓને વિનામૂલ્યે રહેવા-જમવા અને ભણવાની સવલત આપવા માટે **₹૩૩૫ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- વિદેશમાં ઉચ્ચ અભ્યાસ માટે અનુસૂચિત જાતિ અને વિકસતી જાતિના અંદાજે ૧૦૦૦ વિદ્યાર્થીઓને લોન આપવા માટે **₹૧૫૨ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- સરસ્વતી સાઘના યોજના અંતર્ગત ધોરણ-૯માં અભ્યાસ કરતી અનુસૂચિત જાતિ અને વિકસતી જાતિની અંદાજે ૧ લાખ ૫૦ હજાર કન્યાઓને વિનામૂલ્યે સાચકલ આપવા માટે **₹૮૪ કરોડ**ની જોગવાઈ.

આર્થિક ઉત્કર્ષ

- ગુજરાત બિન અનામત શૈક્ષણિક અને આર્થિક વિકાસ નિગમ દ્વારા બિન અનામત વર્ગો માટે વિવિધ શૈક્ષણિક ધિરાણ અને સહાયની યોજનાઓ માટે **₹૬૦૦ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- અનુસૂચિત જાતિ વિકાસ નિગમ, સફાઈ કામદાર વિકાસ નિગમ, ડૉ.આંબેડકર અંત્યોદય વિકાસ નિગમ, ગુજરાત પછાત વર્ગ વિકાસ નિગમ, ગુજરાત અલ્પ સંખ્યક નાણા અને વિકાસ નિગમ, ગુજરાત ગોપાલક વિકાસ નિગમ, ગુજરાત ઠાકોર અને કોળી વિકાસ નિગમ અને ગુજરાત વિચરતી વિમુક્ત જાતિ વિકાસ નિગમને રાજ્ય સરકારના ઈંડમાંથી લાભાર્થીઓને ધિરાણ આપવા માટે **₹૨૫૦ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- માનવ ગરિમા યોજના અંતર્ગત અનુસૂચિત જાતિ અને વિકસતી જાતિના લાભાર્થીઓને વિનામૂલ્યે સ્વરોજગારીના સાધનો આપવા માટે **₹૫૯ કરોડ**ની જોગવાઈ.

અન્ય

- ડૉ. આંબેડકર આવાસ યોજના અને પંડિત દીન દયાળ ઉપાધ્યાય આવાસ યોજના અંતર્ગત મકાન બાંધવા સહાય આપવા માટે **₹૨૪૩ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- ₹૧૨૨ કરોડના ખર્ચે બનનાર સરકારી કુમાર અને કન્યા છાત્રાલય અને આદર્શ નિવાસી શાળા માટે અદ્યતન સુવિધા સાથેના નવા મકાનો બાંધવા માટે પ્રથમ તબક્કે **₹૪૦ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- ₹૬૮ કરોડના ખર્ચે નિર્માણ પામનાર ૪ નવા સમરસ કન્યા છાત્રાલયોના બાંધકામ માટે **₹૨૨ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- પાંચ નવા ચિલ્ડ્રન હોમ બનાવવા માટે **₹૧૫ કરોડ**ની જોગવાઈ.

આદિજાતિ વિકાસ

આદિજાતિ વિકાસ વિભાગ માટે કુલ **₹૪૩૭૪ કરોડ**ની જોગવાઈ

વનબંધુ કલ્યાણ યોજના અંતર્ગત વિવિધ ક્ષેત્રોમાં યોજનાઓ હાથ ધરી વનબંધુઓના સામાજિક અને આર્થિક વિકાસ માટે સરકાર કાર્યરત છે. વ્યક્તિલક્ષી યોજનાઓ સાથે આદિજાતિ વિસ્તારોમાં આંતરમાળખાકીય સગવડો ઉભી થાય તે માટે સરકારે પ્રયત્નો કર્યા છે. શૈક્ષણિક અને આર્થિક વિકાસની વિવિધ યોજનાઓ થકી આદિજાતિ પરિવારોને આરોગ્ય, શિક્ષણ અને આજીવિકાના ક્ષેત્રે લાભ આપવામાં આવી રહેલ છે.

શૈક્ષણિક ઉત્કર્ષ

- આદર્શ નિવાસી શાળાઓ, આશ્રમશાળાઓ અને ઈ.એમ.આર.એસ. મળીને કુલ ૮૩૭ જેટલી શાળાઓના અંદાજિત ૧ લાખ પર હજાર વિદ્યાર્થીઓને સહાય માટે **₹૭૩૫ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- અંદાજે ૨ લાખ વિદ્યાર્થીઓને પોસ્ટ મેટ્રિક શિષ્યવૃત્તિ આપવા **₹૫૮૪ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- આદર્શ નિવાસી શાળા, સરકારી છાત્રાલય, એકલવ્ય મોડેલ રેસિડેન્શીયલ સ્કૂલ અને ગર્લ્સ લિટરસી સ્કૂલ્સના બાંધકામ માટે **₹૫૩૯ કરોડ**નું આયોજન.
- સરકારી અને ગ્રાન્ટ ઈન એઈડ છાત્રાલયના ૭૦ હજાર વિદ્યાર્થીઓને સહાય આપવા **₹૨૬૯ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- સરકારી છાત્રાલયો તેમજ આદર્શ નિવાસી શાળાના બાંધકામ માટે **₹૨૫૫ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- પ્રિ-મેટ્રિકના આશરે ૧૫ લાખ વિદ્યાર્થીઓને શિષ્યવૃત્તિ આપવા **₹૧૭૬ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- દૂધ સંજીવની યોજના અંતર્ગત **₹૧૫૦ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- ધો. ૧ થી ૮ માં અભ્યાસ કરતાં અંદાજે ૧૩ લાખ ૫૦ હજાર વિદ્યાર્થીઓને ગણવેશ સહાય માટે **₹૧૨૦ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- અદ્યતન સુવિધાવાળા સમરસ છાત્રાલયોની યોજના અંતર્ગત ૩૯૦૦ વિદ્યાર્થીઓ માટે **₹૨૩ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- ધો.૯ માં અભ્યાસ કરતી અંદાજે ૩૯ હજાર વિદ્યાર્થીનીઓને વિદ્યાસાધના યોજના હેઠળ સાચકલ આપવા **₹૨૧ કરોડ**ની જોગવાઈ.

- ટેલેન્ટ પુલ યોજના અંતર્ગત તેજસ્વી વિદ્યાર્થીઓને સહાય આપવા ₹૧૪ કરોડની જોગવાઈ.
- રાજપીપળા મુકામે બિરસા મુંડા આદિજાતિ યુનિવર્સિટી માટે ₹૬ કરોડની જોગવાઈ.

આર્થિક ઉત્કર્ષ

- મુખ્યમંત્રી આદિમજુથ/હળપતિ સર્વાંગી ઉત્કર્ષ યોજના અને કન્વર્ઝન કમ ડેવલપમેન્ટ(CCD) પ્રોજેક્ટ હેઠળ ₹૧૩૪ કરોડની જોગવાઈ.
- કૃષિ વૈવિધ્યકરણ યોજના હેઠળ ખેડૂતોને સહાય માટે ₹૩૫ કરોડની જોગવાઈ.
- આદિજાતિ જિલ્લાઓમાં કાર્યરત ૫૦૦૦ થી વધુ દૂધ મંડળીઓને સોલાર રૂફટોપની સ્થાપના માટે સબસીડી આપવા માટે ₹૨૬ કરોડની જોગવાઈ.
- માનવ ગરિમા યોજના હેઠળ સ્વરોજગારી માટે કિટ આપવા ₹૧૭ કરોડની જોગવાઈ.
- આદિજાતિ વિસ્તારોમાં સ્પેશ્યાલિટી હોસ્પિટલ અને નર્સિંગ હોમ/ડિસપેન્સરી શરૂ કરવા માટે ડોક્ટરોને હોસ્પિટલ ખર્ચમાં સબસીડી આપવા માટે ₹૧૩ કરોડની જોગવાઈ.
- સંકલિત ડેરી વિકાસ યોજના (IDDP) હેઠળ દૂધાળા પશુઓની યુનિટ કોસ્ટ અને સહાયની મર્યાદામાં વધારો કરવામાં આવશે. આ યોજના માટે ₹૧૩ કરોડની જોગવાઈ.
- આદિજાતિ વિસ્તારોમાં બાંધકામ, કૃષિ ક્ષેત્રે જરૂરી સાધનો માટે બેન્ક લોન પર સહાય આપવા માટે ₹૬ કરોડની જોગવાઈ.

અન્ય

- અનુસૂચિત જનજાતિના લોકોને નિ:શુલ્ક તબીબી સહાય યોજના અંતર્ગત ક્ષય, રક્તપિત્ત, કેન્સર, સિકલસેલ એનિમિયા, થેલેસેમિયા, એઈડ્સ જેવા ગંભીર રોગોની સારવાર માટે હાલ આપવામાં આવતી સહાયમાં વધારો કરવામાં આવશે. આ યોજના માટે ₹૩૩ કરોડની જોગવાઈ.

શ્રમ, કૌશલ્ય વિકાસ અને રોજગાર

શ્રમ, કૌશલ્ય વિકાસ અને રોજગાર વિભાગ માટે કુલ ₹૨૬૫૯ કરોડની જોગવાઈ

શ્રમજીવીઓ રાજ્યના માળખાકીય વિકાસ સાથે ઉદ્યોગો અને સેવાક્ષેત્રો માટે અગત્યનો ભાગ ભજવે છે. શ્રમિકો તેમજ તેમના પરિવારો માટે સરકારે અનેક કલ્યાણકારી યોજનાઓ અમલમાં મૂકી છે. અદ્યતન ટેકનોલોજી આધારિત ભવિષ્યલક્ષી ઉદ્યોગો માટે તાલીમબદ્ધ યુવાનો ઉપલબ્ધ થાય અને તેઓ દેશ અને વિદેશોમાં ઉભી થતી રોજગારીની નવી તકોનો લાભ લઈ શકે, તે માટે ઔદ્યોગિક તાલીમ સંસ્થાઓનું અપગ્રેડેશન કરવામાં આવી રહેલ છે. વધુમાં અગ્રણી ઉદ્યોગ ગૃહો સાથે જોડાણ કરી તાલીમની વ્યવસ્થા પણ ગોઠવવામાં આવેલ છે.

- આઈ.ટી.આઈ. ના નવા બાંધકામ તથા સુદ્ધીકરણ માટે ₹૨૯૯ કરોડની જોગવાઈ.
- અદ્યતન કુશળતા પ્રદાન કરવા હાલમાં પાંચ મેગા આઈ.ટી.આઈ. કાર્યરત છે. હવે ૬ વધુ આઈ.ટી.આઈ.ને મેગા આઈ.ટી.આઈ.માં રૂપાંતરિત કરવામાં આવશે. આ માટે ₹૧૮૭ કરોડની જોગવાઈ.
- શ્રમિક અન્નપૂર્ણા યોજના અંતર્ગત શ્રમિકોને રૂપ ના નજીવા દરે સ્વાસ્થ્યપ્રદ ભોજન ઉપલબ્ધ કરાવવા માટે હાલમાં ૨૭૩ કેન્દ્રો કાર્યરત છે. જેમાં દરરોજ સરેરાશ ૪૦ હજારથી વધુ શ્રમિકો જમે છે. આ યોજના અંતર્ગત નવા ૧૦૦ ભોજન વિતરણ કેન્દ્રો શરૂ કરવામાં આવશે. આ યોજના માટે ₹૧૩૧ કરોડની જોગવાઈ.

- ઔદ્યોગિક એકમોમાં કુશળ કારીગરો પૂરા પાડવા માટે મુખ્યમંત્રી એપ્રેન્ટીસ યોજના અંતર્ગત **₹૧૨૨ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- બાંધકામ શ્રમિકોને કામના સ્થળથી નજીક રહેઠાણની વ્યવસ્થા ઉપલબ્ધ કરાવવા "શ્રમિક બસેરા" સ્થાપવા માટે **₹૨૦૦ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- બાંધકામ શ્રમિકો માટે પ્રાથમિક સારવાર પહોંચાડવાના હેતુથી હાલના કાર્યરત ૧૫૪ ઘનવંતરી આરોગ્ય સ્થ ઉપરાંત વધુ ૫૦ સ્થ કાર્યરત કરવામાં આવશે. આ માટે **₹૫૯ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- "કૌશલ્યા" ઘ સ્કીલ યુનિવર્સિટી ખાતે ઈન્ટરનેશનલ સેન્ટર ઓફ એક્સેલેન્સ ઈન સ્કીલ એન્ડ એમ્પ્લોયબિલિટી સેન્ટરની સ્થાપના કરવા સહિત વિવિધ કામો માટે **₹૪૭ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- સેમિકન્ડક્ટર ક્ષેત્રમાં કુશળ યુવાઘન ઉભું કરવા આંતરરાષ્ટ્રીય કંપની માઈક્રોનના સહયોગથી સાણંદ ખાતે સ્કૂલ ઓફ સેમિકન્ડક્ટરની સ્થાપના કરવા માટે **₹૩૩ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- ૧૦૫ આઈ.ટી.આઈ.માં વેલ્ડર ટ્રેડ માટે AR/VR Lab (Augmented Reality/Virtual Reality) બનાવવા માટે **₹૨૬ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- જી.આઈ.ડી.સી. વિસ્તારોમાં સ્થાનિક માનવબળને કુશળ બનાવવા લોકલ ઈન્સ્ટીટ્યુટ ઓફ વોકેશનલ એજ્યુકેશન (LIVE) યોજના માટે **₹૧૫ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- અસંગઠિત શ્રમયોગી માટેની અકસ્માત મૃત્યુ સહાય યોજનામાં સહાયની રકમ ₹૧ લાખથી વધારીને ₹ ૨ લાખ કરવા માટે **₹૫ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- ડ્રોન સ્કીલ ઈન્સ્ટીટ્યુટના સંચાલન તથા ડ્રોન ઈન્સ્ટ્રક્ટર સેન્ટરની સ્થાપના માટે **₹૪ કરોડ**ની જોગવાઈ.

દ્વિતીય સ્તંભ : માનવ સંસાધન વિકાસ

શિક્ષણ

શિક્ષણ વિભાગ માટે કુલ ₹ ૫૫,૧૧૪ કરોડની જોગવાઈ

શિક્ષણમાં ગુણવત્તાયુક્ત પરિવર્તન કરવાની દિશામાં રાજ્ય સરકાર દ્વારા ખૂબ અસરકારક અને પરિણામલક્ષી કામગીરી થઈ રહી છે જેની નોંધ સમગ્ર દેશમાં અને વૈશ્વિક સ્તરે પણ લેવામાં આવી રહી છે. મિશન સ્કૂલ્સ ઓફ એક્સેલેન્સ હેઠળ સરકારી તેમજ અનુદાનિત શાળાઓમાં પ્રાથમિક અને માધ્યમિક શિક્ષણને સુદૃઢ બનાવવાના હેતુથી ઉચ્ચ કક્ષાની માળખાકીય સુવિધાઓ ઉભી કરવામાં આવી રહી છે. સરકારી પ્રાથમિક શાળાઓમાં ૧૫ હજાર નવા ઓરડાઓનું નિર્માણ કાર્ય પૂર્ણ કરવામાં આવેલ છે જ્યારે ૧૫ હજારથી વધુ ઓરડાઓનું કામ પ્રગતિ હેઠળ છે. ૬૫ હજારથી વધુ સ્માર્ટ ક્લાસરૂમ બનાવવામાં આવેલ છે જ્યારે બીજા ૪૫ હજાર ક્લાસરૂમનું કામ પ્રગતિ હેઠળ છે. વધુમાં, ૬ હજાર શાળાઓમાં ૧ લાખ જેટલા કમ્પ્યુટર્સ આપવામાં આવેલ છે જ્યારે બીજા ૧૫ હજાર શાળાઓમાં ૨ લાખ કમ્પ્યુટર્સ આપવાની કામગીરી પ્રગતિમાં છે. ૧૬૨ નવી સરકારી માધ્યમિક શાળા તથા ૧૦ **RMSA** માધ્યમિક શાળાઓ શરૂ કરવામાં આવશે.

પૂર્વ પ્રાથમિકથી માંડી ઉચ્ચ શિક્ષણ સુધી શૈક્ષણિક માળખાને સુદૃઢ કરી શિક્ષણની ગુણવત્તા સુધારણા માટેના સુનિયોજિત ધોરણે પગલા લેવામાં આવી રહ્યાં છે. શિક્ષણ વિભાગ માટે વર્ષ ૨૦૨૩-૨૪ની બજેટ જોગવાઈમાં ₹૧૧,૪૬૩ કરોડના માતબર વધારા સાથે આગામી વર્ષે ₹૫૫,૧૧૪ કરોડ કરવામાં આવી છે.

પ્રાથમિક અને માધ્યમિક શિક્ષણ

- સરકારી અને બિન સરકારી અનુદાનિત માધ્યમિક અને ઉચ્ચતર માધ્યમિક શાળાઓમાં ભણતી દિકરીઓ માટે “નમો લક્ષ્મી યોજના” હેઠળ સહાય આપવા ₹૧૨૫૦ કરોડની જોગવાઈ.
- ધોરણ-૧૧ અને ૧૨માં વિજ્ઞાન પ્રવાહમાં અભ્યાસ કરવા વિદ્યાર્થીઓને પ્રોત્સાહિત કરવા “નમો સરસ્વતી યોજના” હેઠળ સહાય માટે ₹૨૫૦ કરોડની જોગવાઈ.
- મિશન સ્કૂલ્સ ઓફ એક્સેલન્સ અંતર્ગત પ્રાથમિક અને માધ્યમિક શાળાઓના ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર અપગ્રેડેશન માટે અંદાજે ₹૩૦૦૦ કરોડની જોગવાઈ.
- હાલ સરકારી પ્રાથમિક અને માધ્યમિક શાળાના વિદ્યાર્થીઓને ₹૧૩૦ કરોડના ખર્ચે સ્કૂલ ટ્રાન્સપોર્ટ સુવિધા મળી રહી છે. આ યોજનાનો વ્યાપ વધારી ગ્રાન્ટેડ માધ્યમિક શાળાઓના ધોરણ-૯ થી ૧૨ ના અંદાજિત ૧ લાખ વિદ્યાર્થીઓને પણ ટ્રાન્સપોર્ટ સહાય આપવામાં આવશે. આ યોજના માટે ₹૨૬૦ કરોડની જોગવાઈ.
- વિદ્યાર્થીઓને પૂરક પોષણ અને પૌષ્ટિક ભોજન આપવા પી.એમ.પોષણ યોજના અંતર્ગત ₹૧૪૦૦ કરોડની જોગવાઈ.

ઉચ્ચ અને ટેકનિકલ શિક્ષણ

- મુખ્યમંત્રી યુવા સ્વાવલંબન યોજના (MYSY) અંતર્ગત અંદાજે ૭૫ હજાર વિદ્યાર્થીઓને સહાય આપવા ₹૪૦૦ કરોડની જોગવાઈ.
- મુખ્યમંત્રી કન્યા કેળવણી નિધિ યોજના (MKKN) અંતર્ગત મેડિકલમાં અભ્યાસ કરતી ૪૫૦૦ વિદ્યાર્થીનીઓને સહાય આપવા ₹૧૬૦ કરોડની જોગવાઈ.
- બિન આદિજાતિ વિસ્તારની ૦૮ અને આદિજાતિ વિસ્તારની ૦૨ એમ કુલ ૧૦ નવી સરકારી કોલેજોના મકાન બાંધકામ અને વર્તમાન કોલેજોમાં વધારાની સુવિધા ઉભી કરવાના કામો, રખરખાવના કામો તથા જૂના અને હેરિટેજ બિલ્ડિંગના રિસ્ટોરેશનના કામો માટે ₹૧૩૪ કરોડની જોગવાઈ.
- રાજ્યની સ્ટેટ યુનિવર્સિટીઓમાં વિવિધ માળખાકીય સુવિધાઓના વિકાસ માટે ₹૧૦૧ કરોડની જોગવાઈ.
- શોધ યોજના અંતર્ગત પી.એચ.ડી. કોર્સમાં સંશોધન કરતાં વિદ્યાર્થીઓને ઉચ્ચ કક્ષાના ગુણવત્તાયુક્ત સંશોધન પ્રત્યે અભિમુખ કરવા માટે ૨૦૦૦ વિદ્યાર્થીઓને સહાય આપવા ₹૪૦ કરોડની જોગવાઈ.
- મુખ્યમંત્રી શિષ્યવૃત્તિ યોજના (CMSS) અંતર્ગત ૨૫૦૦ વિદ્યાર્થીઓને સહાય આપવા ₹૩૦ કરોડની જોગવાઈ.

- માધ્યમિક શાળા અને કોલેજોના વિદ્યાર્થીઓ સાથે સામાન્ય નાગરિકો માટે ગુજરાત જ્ઞાન ગુરૂ કિવઝ અંતર્ગત **₹૩૦ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- સરકારી ટેકનિકલ સંસ્થાઓનાં આધુનિકીકરણ, માળખાકીય સુવિધાઓ, નવા ભૌતિક સંસાધનો તેમજ હયાત વર્ગખંડો/પ્રયોગશાળાઓને સ્માર્ટ ક્લાસરૂમ અને સ્માર્ટ લેબમાં રૂપાંતરિત કરવા **₹૧૯૮ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- સ્ટાર્ટઅપને વધુ વેગ મળે તે માટે નવનિર્મિત i-Hub ખાતેનાં સ્ટાર્ટઅપ વર્ક સ્ટેશન તેમજ સરકારી ટેકનિકલ સંસ્થાઓના વિવિધ ભવનોના સંચાલન અને નિભાવણી માટે **₹૪૨ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- સરકારી ડીગ્રી ઈજનેરી/પોલીટેકનીક કોલેજો ખાતે ભાવિ ક્ષેત્રો જેવા કે ગ્રીન હાઈડ્રોજન ટેકનોલોજી, ફિનટેક વગેરેના સેન્ટર ઓફ એક્સલન્સની સ્થાપના તેમજ સ્પોર્ટ્સ ટેકનોલોજી સેન્ટરની સ્થાપના માટે **₹૩૫ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- ફ્યુચરિસ્ટિક તેમજ ડિસરપ્ટિવ ટેકનોલોજી ક્ષેત્રે સરકારી ઈજનેરી કોલેજો ખાતે રિસર્ચ પાર્ક સ્થાપવા **₹૧૦ કરોડ**ની જોગવાઈ.

આરોગ્ય અને પરિવાર કલ્યાણ

આરોગ્ય અને પરિવાર કલ્યાણ વિભાગ માટે કુલ **₹૨૦,૧૦૦ કરોડ**ની જોગવાઈ

“સર્વે સન્તુ નિરામયા:”ની ભાવના સાથે અમારી સરકાર લોકોના તંદુરસ્ત અને ગુણવત્તાસભર જીવન માટે કટિબદ્ધ છે. અમારી સરકારે આરોગ્ય ક્ષેત્રે માળખાકીય સગવડો સુદૃઢ કરવા ઉપર ભાર મૂકેલ છે. પ્રાથમિક આરોગ્યથી માંડી સ્પેશિયાલિટી સારવાર સુધીની સગવડોમાં વધારો કરવા તથા ચેપી અને જીવનશૈલીના કારણે થતાં રોગોના સામે લોકોને આરોગ્યલક્ષી સારવાર ઉપલબ્ધ કરાવવા સરકાર કટિબદ્ધ છે. માતૃ અને બાળ કલ્યાણ ઉપર આગામી વર્ષના બજેટમાં વધુ ભાર મૂકી તેમના આરોગ્ય અને પોષણ ઉપર ખાસ ધ્યાન આપવામાં આવેલ છે. વિવિધ યોજનાઓ દ્વારા ગુજરાતના લોકોના આરોગ્ય અને સુખાકારીમાં વૃદ્ધિ કરવા ચાલુ વર્ષના **₹૧૫,૧૮૧ કરોડ**ના બજેટમાં **૩૨.૪૦%**નો નોંધપાત્ર વધારો કરી આગામી વર્ષ માટે **₹૨૦,૧૦૦ કરોડ**ની જોગવાઈ આરોગ્ય અને પરિવાર કલ્યાણ માટે સૂચવું છું.

- પ્રધાનમંત્રી જન આરોગ્ય યોજના અંતર્ગત એમ્પેનલ થયેલ ૨૫૩૧ ખાનગી અને સરકારી હોસ્પિટલોમાં ૧૦ લાખ સુધીની કેશલેસ સારવાર આપવા માટે **₹૩૧૧૦ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- મેડીકલ કોલેજો અને હોસ્પિટલ સાથે ત્રિ-સ્તરીય આરોગ્ય વ્યવસ્થા અંતર્ગત તમામ આરોગ્ય કેન્દ્રોના બાંધકામ અને સાધનો સહિત સુવિધાઓ સુદૃઢ કરવા માટે **₹૨૩૦૮ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- G.M.E.R.S. સંચાલિત મેડીકલ હોસ્પિટલોના બાંધકામ, રખરખાવ અને સંચાલન માટે **₹૧૦૦૦ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- આરોગ્ય સુવિધાઓના સુદૃઢીકરણ તેમજ બિનચેપી રોગો અને અન્ય જાહેર આરોગ્યની સમસ્યાઓના નિયંત્રણ હેતુ **₹૪૨૦૦ કરોડ**ના ખર્ચે શરૂ કરાયેલ શ્રેષ્ઠ ગુજરાત પ્રોજેક્ટ અંતર્ગત **₹૩૫૦ કરોડ**ની જોગવાઈ.

- સરકારી મેડીકલ કોલેજો અને તેની સંલગ્ન હોસ્પિટલો, એમ. એન્ડ જે. ઈન્સ્ટીટ્યૂટ ઓફ ઓપ્થેલ્મોલોજી, અમદાવાદ તેમજ સ્પાર્શન ઈન્સ્ટીટ્યૂટ, અમદાવાદમાં નવા તબીબી સાધનો ઉપલબ્ધ કરાવવા માટે **₹૧૦૦ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- એમ્બ્યુલન્સની સુવિધા વધુ સુદૃઢ બનાવવા માટે ૧૦૮ ઈમરજન્સી સેવા હેઠળ ૩૧૯ નવી એમ્બ્યુલન્સ માટે **₹૭૬ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- યુ. એન. મહેતા હાર્ટ હોસ્પિટલ અને કિડની હોસ્પિટલ માટે તબીબી સાધનો ખરીદવા અને માળખાકીય સગવડ માટે **₹૬૦ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- માતા મૃત્યુદર અને બાળ મૃત્યુદરમાં ઘટાડો થાય તે હેતુસર હાઈરિસ્ક ધરાવતી સગર્ભા મહિલાઓની સંસ્થાકીય પ્રસૂતિ કરાવવા અને ત્યારબાદ હોસ્પિટલ ખાતે રોકાણ કરી સારવાર આપવા તેઓને **₹૧૫ હજાર** તેમજ આશા બહેનોને **₹૩ હજાર**ની પ્રસૂતિદીઠ પ્રોત્સાહન રકમ આપવા અંગેની નવી યોજના દાખલ કરવાનું સરકારે નક્કી કરેલ છે. જેના માટે **₹૫૩ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- ગાંધીનગર, રાજકોટ અને સુરત ખાતે સઘન કાર્ડિયાક સારવાર મળી રહે તે માટે યુ.એન.મહેતા ઈન્સ્ટીટ્યૂટ, અમદાવાદના સહયોગથી કાર્ડિયાક ટ્રીટમેન્ટ સેન્ટર શરૂ કરવા માટે **₹૪૦ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- મેડીસિટી, અમદાવાદ ખાતે ગવર્નમેન્ટ સ્પાર્શન ઈન્સ્ટીટ્યૂટ અને પેરાપ્લેજ્યા હોસ્પિટલના વિસ્તૃતિકરણ અને મુક-બધીર દિવ્યાંગો માટે સેન્ટર ઓફ એક્સલન્સની સ્થાપના અર્થે **₹૧૦ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- અમદાવાદ જિલ્લામાં બાવળા નજીક તથા સુરત જિલ્લાના કામરેજ નજીક ૩૦૦ બેડની જિલ્લા કક્ષાની હોસ્પિટલ બનાવવા સરકારે નિર્ણય કરેલ છે. જેના માટે આગામી વર્ષ માટે **₹૧૦ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- આયુષ સેવાઓ અદ્યતન બનાવવા આર્યુવેદિક કોલેજ અને હોસ્પિટલ, કોલવડાને સેન્ટર ઓફ એક્સલન્સ તરીકે વિકસાવવામાં આવશે. આયુષ હેઠળના દવાખાનાઓ માટે કુલ **₹૪૮૨ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- કામદાર રાજ્ય વીમા યોજના હેઠળ ૧૫ લાખથી વધુ કામદારોના પરિવારોને આરોગ્યલક્ષી સેવાઓ પૂરી પાડવા માટે **₹૨૨૧ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- ખોરાક અને ઔષધ નિયમન પ્રભાગ માટે સુરત ખાતે નવી જિલ્લા કચેરી સાથે કુલ **₹૮૭ કરોડ**ની જોગવાઈ.

મહિલા અને બાળ વિકાસ

મહિલા અને બાળ વિકાસ વિભાગ માટે કુલ **₹૬૮૮૫ કરોડ**ની જોગવાઈ

મહિલાઓને આર્થિક ઉત્કર્ષ સાથે સામાજિક સુરક્ષાનું વાતાવરણ પૂરું પાડવા માટે સરકાર મક્કમતાથી આગળ વધી રહી છે. મહિલાઓ અને બાળકોના પોષણને સુદૃઢ કરવા અને આંગણવાડીના ભૌતિક અને ડિજિટલ માળખામાં ગુણાત્મક વધારો કરવા સરકારે નિર્ણય કરેલ છે. કિશોરીઓના સર્વાંગી વિકાસ માટે પોષણ અને આરોગ્યલક્ષી કાર્યક્રમો હાથ ધરવામાં આવશે. ઘરેલું હિંસા તેમજ જાતીય સતામણીનો ભોગ બનેલી મહિલાઓ માટે કાઉન્સેલિંગ, માર્ગદર્શન અને સંસ્થાકીય મદદ પૂરી પાડવા રાજ્યમાં ૬૫ સેન્ટર કાર્યરત છે. આ યોજનાની ઉપયોગિતા અને અસરકારકતા જોતાં ૧૫ નવા સેન્ટર શરૂ કરવામાં આવશે.

- ગંગા સ્વરૂપા આર્થિક સહાય યોજના અંતર્ગત વિધવા બહેનોને આર્થિક રીતે મદદરૂપ થવા માટે ₹૨૩૬૩ કરોડની જોગવાઈ.
- પૂરક પોષણ યોજના અંતર્ગત ૩ થી ૬ વર્ષનાં બાળકોને આંગણવાડીમાં ગરમ નાસ્તો અને ભોજન તથા બાળકો, કિશોરીઓ અને સગર્ભા-ઘાત્રી માતાઓને ટેક હોમ રાશન પૂરું પાડવા માટે ₹૮૭૮ કરોડની જોગવાઈ.
- પૂર્ણા યોજના હેઠળ કિશોરીઓને વિતરણ કરવામાં આવતા ટેક હોમ રાશન માટે ₹૩૪૪ કરોડની જોગવાઈ.
- મુખ્યમંત્રી માતૃશક્તિ યોજના હેઠળ સગર્ભા અને ઘાત્રીમાતાને એક હજાર દિવસ સુધી પ્રતિ માસ પ્રતિ લાભાર્થી બે કિલો ચણા, એક કિલો તુવેરદાળ અને એક લિટર ખાદ્યતેલ આપવામાં આવે છે. જેના માટે ₹૩૨૨ કરોડની જોગવાઈ.
- વ્હાલી દિકરી યોજના અંતર્ગત સહાય આપવા માટે ₹૨૫૨ કરોડની જોગવાઈ.
- આંગણવાડી ૨.૦ યોજના અંતર્ગત આંગણવાડીઓના માળખાકીય વિકાસ માટે ₹૧૮૦૦ કરોડના ખર્ચે અમલી બનનાર યોજના માટે ₹૨૦૦ કરોડની જોગવાઈ.
- આદિજાતિ અને વિકાસશીલ તાલુકાઓમાં દૂધ સંજીવની યોજના હેઠળ બાળકો, સગર્ભા, ઘાત્રી માતાઓને ફ્લેવર્ડ ફોર્ટીફાઈડ દૂધ આપવા માટે ₹૧૩૨ કરોડની જોગવાઈ.
- પોષણ સુધા યોજના હેઠળ ૧૦૬ આદિજાતિ ઘટકોમાં સગર્ભા અને ઘાત્રી માતાઓને ગરમ ભોજન આપવા માટે ₹૧૨૯ કરોડની જોગવાઈ.
- સુરત ખાતે આવેલ નારી સંરક્ષણ કેન્દ્રના અદ્યતન અને નવીન સુવિધાઓ યુક્ત નવા મકાનના બાંધકામ માટે ₹૧૬ કરોડની જોગવાઈ.
- પોષણની સ્થિતિનું મૂલ્યાંકન અને દેખરેખ રાખવાના ઉદ્દેશ્ય સાથે વિવિધ વૃદ્ધિ મોનિટરીંગ ઉપકરણોની ખરીદી કરવા માટે ₹૧૪ કરોડની જોગવાઈ.

અન્ન, નાગરિક પુરવઠા અને ગ્રાહકોની બાબતો

અન્ન, નાગરિક પુરવઠા અને ગ્રાહકોની બાબતોનો વિભાગ માટે કુલ ₹૨,૭૧૧ કરોડની જોગવાઈ

પાત્રતા ધરાવતાં કુટુંબોને અન્ન સલામતી સાથે પોષણક્ષમ આહાર મળી રહે તે માટે જાહેર વિતરણ વ્યવસ્થા હેઠળ રાહત દરે અનાજ અને અન્ય આવશ્યક ખાદ્યસામગ્રી આપવામાં આવે છે. પ્રધાનમંત્રી ગરીબ કલ્યાણ અન્ન યોજના દ્વારા રાજ્યના ૭૨ લાખ કુટુંબોને છેલ્લાં ચાર વર્ષમાં ૬૮ લાખ મેટ્રીક ટન અનાજ વિનામૂલ્યે પૂરું પાડી સરકારે ભગીરથ કાર્ય કરેલ છે. કેન્દ્ર સરકારે આ યોજનાને જાન્યુઆરી-૨૦૨૪ થી વધુ પાંચ વર્ષ માટે લંબાવેલ છે.

- NFSA રેશનકાર્ડ ધારકોને પ્રોટીનયુક્ત પોષણક્ષમ આહાર પૂરો પાડવા તુવેરદાળ અને ચણાના વિતરણ માટે ₹૭૬૭ કરોડની જોગવાઈ.
- નેશનલ ફૂડ સિક્યોરીટી એક્ટ-૨૦૧૩ હેઠળ અગ્રતા ધરાવતા અંદાજે ૭૨ લાખ કુટુંબોને NFSA હેઠળ આવરી અનાજ પૂરું પાડવા માટે ₹૬૭૫ કરોડની જોગવાઈ.

- “પ્રધાનમંત્રી ઉજ્જવલા યોજના” તથા રાજ્ય સરકારની “પીએનજી /એલપીજી સહાય યોજના”ના અંદાજે ૩૮ લાખથી વધુ લાભાર્થીઓને ઘરગથ્થુ વપરાશ માટે વર્ષમાં બે વખત વિનામૂલ્યે ગેસ સિલિન્ડર રિફીલીંગ કરી આપવા **₹૫૦૦ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- NFSA લાભાર્થી કુટુંબોને ખાદ્યતેલ રાહત દરે આપવા માટે **₹૧૬૦ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- સૂક્ષ્મ પોષકતત્વો યુક્ત ડબલ ફોર્ટિફાઈડ મીઠા(આયર્ન+આયોડીનયુક્ત) ના વિતરણ માટે **₹૫૧ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- શ્રીઅન્ન(મિલેટ)ના વપરાશને પ્રોત્સાહન આપવા બાજરી/જુવાર/રાગી (નાગલી)ની ખરીદી પર ખેડૂતોને પોષણક્ષમ ભાવ મળી રહે તે હેતુથી ખેડૂતોને લઘુત્તમ ટેકાના ભાવ ઉપરાંત **₹૩૦૦** પ્રતિ ક્વિન્ટલ પ્રોત્સાહક બોનસ ચૂકવવા **₹૩૭ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- નાગરિક પુરવઠા નિગમ હસ્તકના ગોડાઉન બાંધકામ/આધુનિકીકરણની કામગીરી માટે **₹૨૫ કરોડ**ની જોગવાઈ.

રમતગમત, યુવા અને સાંસ્કૃતિક પ્રવૃત્તિઓ

રમતગમત, યુવા અને સાંસ્કૃતિક પ્રવૃત્તિઓનો વિભાગ માટે કુલ **₹૭૬૭ કરોડ**ની જોગવાઈ

અમૃતકાળમાં પરંપરા અને આધુનિકતાના સમન્વયથી ગુજરાતના સાંસ્કૃતિક પરિવેશને વિશ્વફલક પર લઈ જવા માટે સરકાર દ્વારા અનેક નૂતન પ્રકલ્પો હાથ ધરવામાં આવ્યા છે. ગુજરાતના યુવાનો વૈચારિક રીતે તેજસ્વી બને, ઓજસ્વી બને અને રાજ્યની વિકાસ યાત્રાના સારથિ બને તે સરકારનો સંકલ્પ છે.

રાજ્યના રમતવીરોને તાલીમ, સંસાધનો અને પ્રોત્સાહન આપવા અમારી સરકાર પ્રયાસરત છે. રાજ્યની ત્રણ હજાર જેટલી શાળાઓમાં રમતગમત માટે ખેલ સહાયકો મૂકી પ્રાથમિક કક્ષાએ રમતગમતની સુવિધાઓનો વિકાસ કરવાનું કાર્ય શરૂ કરેલ છે. રમતગમત સંકુલોનો વિકાસ કરી વિવિધ રમતોમાં ખેલાડીઓને આધુનિક ધોરણે તાલીમ આપવામાં આવશે, જેથી તેઓ રાષ્ટ્રીય અને આંતરરાષ્ટ્રીય કક્ષાએ ભાગ લઈ મેડલ મેળવી શકે. શક્તિદૂત યોજના થકી પ્રતિભાશાળી ખેલાડીઓને ઓળખી તેમને ખાસ પ્રકારની તાલીમ આપી પદકો મેળવવા માટે પ્રોત્સાહિત કરવામાં આવશે.

રમતગમત ક્ષેત્રે **₹૩૭૬ કરોડ**ની જોગવાઈ

- ઓલમ્પિક કક્ષાનું માળખું તેમજ રાષ્ટ્રીય અને આંતરરાષ્ટ્રીય કક્ષા સુધીના રમતવીરો તૈયાર કરવા માટે આયોજન.
- શક્તિદૂત ૨.૦ યોજના હેઠળ શ્રેષ્ઠ દેખાવ કરતાં ખેલાડીઓને સહાય આપવાનું આયોજન.
- પેરા એથલીટ્સને આંતરરાષ્ટ્રીય કક્ષાની સુવિધા આપવા દેશના પ્રથમ મલ્ટી સ્પોર્ટ્સ પેરા હાઈ-પર્ફોમન્સ સેન્ટરના નિર્માણનું આયોજન.
- સ્વર્ણિમ ગુજરાત સ્પોર્ટ્સ યુનિવર્સિટીને સ્પોર્ટ્સ એજ્યુકેશન, ટ્રેઈનીંગ અને સ્પોર્ટ્સ મેનેજમેન્ટ ક્ષેત્રે નવી ઉંચાઈ સુધી લઈ જવા માટે બીજા તબક્કાનું આયોજન.

પુરાતત્વ અને સંગ્રહાલય ક્ષેત્રે ₹ ૧૧૩ કરોડની જોગવાઈ

- વડનગરની ઐતિહાસિક ઘરોહરોનું ગૌરવ જળવાય તે માટે પુરાતાત્વિક અનુભૂતિ સંગ્રહાલય, તાના-રીરી સંગીત સંગ્રહાલય સહિત અનેક પ્રકલ્પો વિકસાવવાનું આયોજન.

ગ્રંથાલય અને અભિલેખાગારો માટે ₹૧૧૬ કરોડની જોગવાઈ

- ૩૦૦૦ ગ્રંથાલયોને ₹૧૨૦ કરોડના ખર્ચથી પુસ્તકો, ઈ-બુક્સ, ઓનલાઈન રેફરન્સ મટિરિયલ, જરૂરી ફર્નિચર, નેટવર્ક કનેક્ટિવિટી અને ડિજિટલ લાયબ્રેરી જેવી સુવિધાઓ ઉપલબ્ધ કરાવવાનું નવતર આયોજન.
- દસ્તાવેજી વારસાની યોગ્ય જાળવણી અને માવજત માટે રાજ્યના અભિલેખાગારોને અદ્યતન સુવિધાઓથી સુસજ્જ કરવાનું આયોજન.

યુવકસેવા અને સાંસ્કૃતિક પ્રવૃત્તિઓ માટે ₹ ૧૨૨ કરોડની જોગવાઈ

- યોગની પ્રવૃત્તિને વધુ વેગ આપવા માટે યોગ સ્ટુડિયો ઉભા કરવા અને નિભાવવા માટે પ્રોત્સાહન આપવા અંગેની યોજના.
- સિંઘી ભાષાના સંરક્ષણ અને સંવર્ધન માટે સિંઘુ સાંસ્કૃતિક કેન્દ્રના નિર્માણનું આયોજન.

વૃત્તીય સ્તંભ : આંતરમાળખાકીય સુવિધાઓ

પંચાયત અને ગ્રામવિકાસ

પંચાયત, ગ્રામ ગૃહનિર્માણ અને ગ્રામવિકાસ વિભાગ માટે કુલ ₹૧૨,૧૩૮ કરોડની જોગવાઈ

ગ્રામીણ વિસ્તારમાં વસવાટ કરતા લોકોના જીવનની ગુણવત્તા સુધારવા માટે સફાઈ, પાણી, આવાસ જેવી પાયાની સુવિધાઓ આપવાની સાથોસાથ ગ્રામ્ય સંસાધનોનું યોગ્ય સંચાલન અને માવજત માટે જરૂરી વ્યવસ્થા ઉભી કરવામાં આવશે. મહત્વાકાંક્ષી તાલુકાઓ અને જિલ્લાઓમાં અત્યોદય પરિવારોની મહિલાઓને તાલીમ અને નાણાકીય મદદ સાથે ક્ષમતાવર્ધન કરીને “સશક્ત અને આત્મનિર્ભર” બનાવી લખપતિ બનાવવા સરકાર કાર્ય કરશે.

ગ્રામ્ય કક્ષાએ સ્વચ્છતા તેમજ સુઘડતા સુનિશ્ચિત કરવા નિર્મળ ગુજરાત ૨.૦ અંતર્ગત યોજનાકીય કામો સાથે જન-ભાગીદારી થકી લાંબાગાળાની વ્યવસ્થા કરવામાં આવશે. પંચાયતી રાજ વ્યવસ્થાને વધારે અસરકારક બનાવવા અને યોજનાઓના અમલમાં ગતિ અને ગુણવત્તા લાવવા પંચાયતી રાજની સંસ્થાઓમાં ૨૦૦૦ નવી તાંત્રિક અને બિન તાંત્રિક જગ્યાઓ ઉભી કરી સમગ્ર વહીવટી માળખાને સુદૃઢ કરવામાં આવશે.

પંચાયત

- ૧૫માં નાણાપંચ અંતર્ગત ગ્રામ્ય માળખાકીય સુવિધાઓના સુદૃઢીકરણ માટે ₹૨૬૦૦ કરોડ ઉપરાંતની જોગવાઈ.
- ગ્રામ્ય કક્ષાએ પાણી પુરવઠા યોજનાઓના અમલીકરણ માટે વારિગૃહોના વીજબીલના ચૂકવણા માટે ₹૯૭૪ કરોડની જોગવાઈ.

- નિર્મળ ગુજરાત ૨.૦ અંતર્ગત એકત્રિત થતા ઘન અને પ્રવાહી કચરાના કાયમી નિકાલ તેમજ જાહેર સ્થળોની સફાઈના કામો માટે **₹૩૦૦ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- આંતરરાષ્ટ્રીય સરહદ પરના ગામોમાં માળખાગત સુવિધા વિકસાવવા **₹૧૦ કરોડ**ની જોગવાઈ.

ગ્રામ વિકાસ

- મનરેગા યોજના હેઠળ રોજગારી પૂરી પાડવા **₹૧૩૦૯ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- સૌને આવાસની પ્રતિબદ્ધતાના માનનીય વડાપ્રધાનશ્રીના સ્વપ્નને સાકાર કરવા પ્રધાનમંત્રી આવાસ યોજના (ગ્રામીણ) માટે **₹૭૫૧ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- રાષ્ટ્રીય ગ્રામીણ આજીવિકા મિશન (આજીવિકા) અંતર્ગત અંદાજે ત્રણ લાખ સ્વસહાય જૂથોની રચના કરી ૩૦ લાખ પરિવારોને જોડવામાં આવેલ છે. આ યોજના માટે **₹૨૬૨ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- પ્રધાનમંત્રી કૃષિ સિંચાઈ યોજના ૨.૦ હેઠળ **₹૨૫૫ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- આદિમ જૂથના લોકોનું જીવન સ્તર ઉંચું લાવવા પ્રધાનમંત્રી આદિજાતિ ન્યાય મહાઅભિયાન મિશન અન્વયે ઘરનું ઘર આપવા **₹૧૬૪ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- મહત્વાકાંક્ષી તાલુકાઓ અને જિલ્લાઓમાં અત્યોદય પરિવારોની ૫૦ હજાર મહિલાઓ લખપતિ બનવા સમર્થ બને તે માટે **₹૧૦૦ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- ગ્રામ વિકાસની યોજનાઓના સરળ અને સુચારૂ અમલીકરણ માટે હયાત મહેકમને વધુ સુદ્ધ બનાવવા **₹૪૨ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- ઉદ્યોગોને અપાતા વેન્યર કેપિટલના ધોરણે ગ્રામ્ય વિસ્તારના સામાજિક સાહસોને પ્રોત્સાહન આપવા માટે “ગુજરાત સોશિયલ એન્ટરપ્રાઇઝ ફંડ”ની રચના કરવામાં આવશે જે માટે આગામી ૫ વર્ષમાં **₹૫૦ કરોડ**નો ખર્ચ કરવામાં આવશે. આગામી વર્ષ માટે **₹૧૦ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- સ્વસહાય જૂથોની આવકમાં વધારો થાય તે માટે તંદુરસ્ત હરિકાઈને પ્રોત્સાહન આપવા Performance Linked Incentive યોજના માટે **₹૫ કરોડ**ની જોગવાઈ.

શહેરી વિકાસ

શહેરી વિકાસ અને શહેરી ગૃહ નિર્માણ વિભાગ માટે કુલ **₹૨૧,૬૯૬ કરોડ**ની જોગવાઈ

શહેરી આયોજન અને વહીવટમાં ગુણાત્મક સુધારા થાય એ આજના ઝડપથી વધતા જતા શહેરીકરણની માંગ છે. શહેરોને આર્થિક રીતે ગતિશીલ, જીવંત, રહેવાલાયક અને પર્યાવરણની દ્રષ્ટિએ ટકાઉ તેમજ સક્ષમ બનાવવા “ઈઝ ઓફ લિવિંગ” પર ધ્યાન આપવું આવશ્યક છે. શહેરોમાં માર્ગો, પુલો, પાણી પુરવઠો, ગટર-વ્યવસ્થા, આરોગ્ય અને પરિવહન જેવી માળખાકીય સગવડોને સુદ્ધ કરવામાં આવશે. શહેરી વિસ્તારમાં જળવાયુ પરિવર્તનના પડકારો સાથે પ્રાકૃતિક આપદાઓ તેમજ અગ્નિશમનની સેવાઓ પૂરી પાડવા તંત્રની સક્ષમતાને વધારવામાં આવશે. શહેરી ગરીબોને આવાસની સુવિધા ઉપલબ્ધ કરાવવા પ્રધાનમંત્રી આવાસ યોજના(શહેરી) અંતર્ગત બાકી રહેતા લાભાર્થીઓ માટે સમયબદ્ધ રીતે કામ કરવામાં આવશે.

ઈન્ફોર્મેશન ટેકનોલોજીની મદદથી વિવિધ યોજનાઓનો અસરકારક અને પારદર્શી રીતે અમલ કરી સ્થાનિક શહેરી સંસ્થાઓનો વહીવટ વધુ સુદ્રઢ બનાવવામાં આવશે. ટાઉન પ્લાનિંગ અને બાંધકામ નિયમોના અમલીકરણ માટે કમ્પ્યુટર આધારિત વ્યવસ્થા ગોઠવવામાં આવશે.

- સ્વર્ણિમ જયંતિ શહેરી વિકાસ યોજના થકી શહેરી વિસ્તારમાં માળખાકીય સગવડો માટે **₹૮૬૩૪ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- શહેરી સ્થાનિક સંસ્થાઓને નાણાકીય સહાય પૂરી પાડવા માટેની યોજના હેઠળ **₹૩૦૪૧ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- AMRUT 2.0 હેઠળ પાણી પુરવઠા, ડ્રેનેજ સિસ્ટમ, તળાવોના વિકાસ, પરિવહન વ્યવસ્થા વગેરે માટે **₹૨૦૦૦ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- અમદાવાદ અને સુરત શહેરમાં ગુજરાત મેટ્રો રેલ પ્રોજેક્ટ માટે **₹૧૮૦૦ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- ૧૫માં નાણાપંચ અન્વયે શહેરી વિસ્તારના વિકાસ કાર્યો માટે **₹૧૩૪૯ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- પ્રધાનમંત્રી આવાસ યોજના (શહેરી) હેઠળ શહેરી ગરીબોને ઘર આપવા માટે **₹૧૩૨૩ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- શહેરી વિસ્તારોને રેલ્વે ક્રોસિંગ મુક્ત બનાવવાના અભિયાન હેઠળ ઓવરબ્રિજ/અંડર બ્રિજ બાંધવા માટે **₹૫૫૦ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- સ્વચ્છ ભારત મિશન અને નિર્મળ ગુજરાત ૨.૦ હેઠળ પ્રવાહી અને ઘન કચરાનું યોગ્ય વ્યવસ્થાપન કરવા માટે **₹૫૪૫ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- નગરપાલિકાઓના વીજબીલ પ્રોત્સાહન નિધિ અંતર્ગત **₹૧૨૪ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- મહાનગરપાલિકા/નગરપાલિકાઓની મિલકતોને પુનઃ પ્રાપ્ય ઊર્જા સ્ત્રોતો દ્વારા સંચાલિત કરવા, એનર્જી ઓડિટ કરાવવા અને સંલગ્ન કામો માટે **₹૧૫૦ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- મહાનગરપાલિકા/નગરપાલિકાઓની મિલકતોના વાર્ષિક ટેજરેખ અને નિભાવ (O&M) માટે **₹૧૦૦ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- મોડલ ફાયર સ્ટેશનો વિકસાવવા તથા નવા સાધનોની ખરીદી, ટેજરેખ અને નિભાવ, તાલીમ અને સતત ક્ષમતા વિકાસ તેમજ આધુનિકીકરણ માટે **₹૬૯ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- શહેરી વિસ્તારોની કામગીરીમાં IT નો ઉપયોગ કરી તંત્રને સુદ્રઢ બનાવવા વિશેષ કેંદરના વિસ્તરણ અને પુનઃરચના માટે **₹૧૪ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- ઈ-નગર પોર્ટલને ૨.૦ સુધી સંવર્ધિત કરવા અને મ્યુનિસિપલ સેવાઓની પર્હોંચમાં સુધારો કરવા માટે ૫૦ નવા શહેર નાગરિક કેન્દ્રોની સ્થાપના માટે **₹૧૦ કરોડ**ની જોગવાઈ.

ગિફ્ટ સિટી

ગિફ્ટ સિટી ગ્લોબલ ફાયનાન્સ હબ તરીકે ઉભરી રહેલ છે. ૯૦૦ એકરથી ૩૩૦૦ એકરમાં વિસ્તરણ કરી ગિફ્ટ સિટીને પ્લાન્ડ ગ્રીન સિટી તરીકે વિકસાવવામાં આવશે. જેનાથી સમગ્ર વિશ્વમાં ગિફ્ટ સિટીની “સપનાનાં શહેર” તરીકે આગવી ઓળખ પ્રસ્થાપિત થશે. ગિફ્ટ સિટીમાં સૂચિત વિકાસ કાર્યોને પરિપૂર્ણ કરીને “વોક ટુ વર્ક” “લિવ-વર્ક-પ્લે કમ્યુનિટી”ની કલ્પના સાકાર થશે. આ વિકાસ કાર્યોમાં ૪.૫ કિ.મી. લાંબો રિવરફ્રન્ટ, રીક્રીએશનલ ઝોન, શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ, આરોગ્યલક્ષી સવલતો, મેટ્રો કનેક્ટિવિટી તથા સેન્ટ્રલ પાર્કની સુવિધાઓનો સમાવેશ થશે.

- GIFT સિટી ખાતે ‘ફિન-ટેક હબ’ની સ્થાપના કરવામાં આવશે જેના માટે **₹૫૨ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- ગાંધીનગર ગિફ્ટ સિટી નજીક સાબરમતી રિવરફ્રન્ટ ડેવલપમેન્ટની કામગીરી માટે **₹૧૦૦ કરોડ**ની જોગવાઈ.

ઊર્જા અને પેટ્રોકેમિકલ્સ

ઊર્જા અને પેટ્રોકેમિકલ્સ વિભાગ માટે કુલ **₹૮૪૨૩ કરોડ**ની જોગવાઈ

ઊર્જા સામાજિક અને આર્થિક વિકાસ માટે પાયાનું તત્વ છે. ગુજરાતનો પ્રતિ વ્યક્તિ/વર્ષ વીજ વપરાશ ૨૪૦૨ યુનિટ છે, જે દેશના સરેરાશ પ્રતિ વ્યક્તિ/વર્ષ વીજ વપરાશથી લગભગ બમણો છે. ઉત્તરોત્તર વધતી જતી વીજમાંગને પહોંચી વળવા અને કાર્બન ઉત્સર્જન ઘટાડવા ગુજરાતે ગ્રીન ઊર્જાનું ઉત્પાદન અને વપરાશ વધારવા માટે સરકારે અનેક નીતિગત નિર્ણયો કર્યા છે તેનાથી રાજ્યની ઊર્જા સુરક્ષા જળવાશે. વર્ષ ૨૦૩૦ સુધીમાં રાજ્યમાં કુલ વીજ પુરવઠાનો ૫૦% હિસ્સો રીન્યુએબલ એનર્જીના સ્ત્રોતમાંથી મેળવવાનું આયોજન કરવામાં આવેલ છે. ઊર્જા ઉત્પાદન સાથે ટ્રાન્સમિશન અને વિતરણ વ્યવસ્થાના સુઢ્ઢીકરણ સાથે સ્માર્ટમીટરની વ્યવસ્થા રાજ્યમાં અમલી બનાવવામાં આવશે.

- ખેડૂતોને દિવસે વિજળી પૂરી પાડવા માટે કિસાન સૂર્યોદય યોજના અંતર્ગત **₹૧૫૭૦ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- રીવેન્ડુ ડિસ્ટ્રીબ્યુશન સ્કીમ અંતર્ગત વીજ વિતરણ વ્યવસ્થાના સુઢ્ઢીકરણ માટે માળખાકીય સુવિધાઓનું અપગ્રેડેશન અને સ્માર્ટ મીટરની યોજના માટે **₹૧૨૮૫ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- આદિજાતિ, સાગરકાંઠા તથા અન્ય વિસ્તારોમાં નવા કૃષિ વિષયક વીજ જોડાણો આપવા માટે **₹૧૦૧૭ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- સાગરકાંઠા તથા આદિજાતિ વિસ્તારોમાં નવા સબ-સ્ટેશનો સ્થાપવા માટે **₹૩૮૦ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- મોર્ડન ટેકનોલોજીનો ઉપયોગ કરી સાતત્યપૂર્ણ અને ગુણવત્તાયુક્ત વીજળી પૂરી પાડવા વનબંધુ કલ્યાણ યોજના-૨ હેઠળ **₹૨૫૩ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- પી.એમ. કુસુમ યોજના અંતર્ગત સ્ટેન્ડ અલોન-ઓફ ગ્રીડ સોલાર પાવર એગ્રીકલ્ચર પંપ પૂરા પાડવા માટે **₹૧૫૨ કરોડ**ની જોગવાઈ.

- ખેતીવાડી ફીડરોના હયાત જૂના જર્જરીત વીજ વાયરો/કંડકટર તથા તેને આનુષંગિક સાધન સામગ્રી બદલી ગુણવત્તાસભર વીજ પુરવઠો પૂરો પાડવા **₹૧૩૦ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- હયાત ઓવરહેડ ડિસ્ટ્રીબ્યુશન નેટવર્કને અંડરગ્રાઉન્ડ કેબલ નેટવર્કમાં રૂપાંતર કરવા માટે **₹૧૦૦ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- રસ્તાઓના વિસ્તૃતિકરણ અથવા રસ્તાઓ પર અડચણરૂપ હયાત ટ્રાન્સમિશન લાઈન અને સંલગ્ન વીજ માળખાનું શિફ્ટીંગ/રિપ્લેસમેન્ટ કરવા માટે **₹૬૫ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- એનર્જી સ્ટોરેજ સોલ્યુશન્સ અને ગ્રીડ કનેક્ટેડ બેટરી એનર્જી સ્ટોરેજ સિસ્ટમ સ્થાપવા માટે **₹૬૫ કરોડ**ની જોગવાઈ.

માર્ગ અને મકાન

માર્ગ અને મકાન વિભાગ માટે કુલ **₹૨૨,૧૬૩ કરોડ**ની જોગવાઈ

રાજમાર્ગો લોકોની સુખાકારી તથા રાજ્યના વિકાસ માટે ધોરી નસ સમા છે. રાજ્યે અંતરિયાળ વિસ્તારથી માંડી વિકાસના કેન્દ્રો સમા ઔદ્યોગિક વસાહતો, બંદરો, શહેરો અને પર્યટન સ્થળો સુધી રસ્તાઓની જાળ પાથરેલ છે. જુદા જુદા પ્રકારના રસ્તાઓના બાંધકામ તેમજ તેની યોગ્ય જાળવણી કરી પરિવહન તંત્રને સુદ્રઢ કરવાની સરકારની નેમ છે. આગામી સમયમાં રસ્તાઓની ગુણવત્તા, હયાત બ્રિજની ચકાસણી તથા સુદ્રઢીકરણ અને વધુ ટ્રાફિક ધરાવતા વિસ્તારો માટે હાઈ સ્પીડ કોરિડોરનું નિર્માણ કરવાની સરકારની પ્રાથમિકતા છે.

પ્રગતિ હેઠળના કામો:

- મુખ્યમંત્રી ગ્રામ સડક યોજના અંતર્ગત કામો માટે **₹૫૦૦૦ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- દરિયા કાંઠે આવેલ હયાત રસ્તાઓનું મજબૂતીકરણ/અપગ્રેડેશન/ ખૂટતીકડીના રસ્તાઓ અને નાના મોટા પુલના બાંધકામ સહિતના કોસ્ટલ હાઈવે માટે **₹૨૪૪૦ કરોડ**ના આયોજન અન્વયે પ્રથમ અને બીજા તબક્કાના કુલ ૪૬ રસ્તાઓ અને પુલો માટે **₹૬૭૯ કરોડ**ની કામગીરી પ્રગતિ હેઠળ. જેના માટે **₹૨૧૬ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- સાપુતારાથી સ્ટેચ્યુ ઓફ યુનિટી (એકતાનગર)ને જોડતા પ્રથમ અને બીજા તબક્કાના રસ્તાઓ માટે **₹૨૮૪ કરોડ**ની કામગીરી પ્રગતિ હેઠળ. જેના માટે **₹૧૦૦ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- અંદાજિત **₹૧૬૦૦ કરોડ**ના ખર્ચે બનનાર પરિક્રમા પથના બાંધકામ માટે **₹૩૧૮ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- ભારે ટ્રાફિક ધરાવતા હાઈવેને હાઈસ્પીડ કોરીડોર તરીકે અંદાજિત **₹૩૧૦૦ કરોડ**ના ખર્ચે વિકસાવવા રાજ્ય સરકારે નિર્ણય કરેલ છે. આ નિર્ણયના ભાગરૂપે વટામણ – પીપળી, સુરત – સચિન – નવસારી, અમદાવાદ – ડાકોર, ભુજ – ભચાઉ, રાજકોટ – ભાવનગર, મહેસાણા – પાલનપુર સહિત ૬ હાઈસ્પીડ કોરીડોર વિકસાવવા માટેની કામગીરી હાથ ધરવામાં આવી રહેલ છે. જેના માટે **₹૨૨૨ કરોડ**ની જોગવાઈ.

- ઢ્ઘારકા, શિવરાજપુર, પાવાગઢ, જાંબુઘોડા, ઘોરડો, ઘોળાવીરા, ઘરોઈ, વડનગર, સાસણ, એકતાનગર વગેરે ટુરિસ્ટ સર્કિટને જોડતાં કુલ ૧૭ રસ્તાઓના વિકાસ માટે **₹૫૬૮ કરોડ**નું આયોજન. જેના માટે **₹૫૨૬ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- જૂના પુલોના પુનઃ બાંધકામ, મજબુતીકરણ, મરામત અને રેટ્રોફિટિંગના **₹૫૩૦ કરોડ**ના કામો માટે **₹૨૭૦ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- મહાનગરો, બંદરો, પ્રવાસન તથા યાત્રાઘામોને જોડતા ૧૪ રસ્તાઓના અનુભાગોને ફોર-લેન બનાવવાની **₹૧૧૫૯ કરોડ**ની કામગીરી પ્રગતિ હેઠળ.
- ઔદ્યોગિક વિસ્તારને જોડતા ૮૮ કિલોમીટરના ચાર રસ્તાઓના અનુભાગોને ફોર-લેન બનાવવાની **₹૮૪૩ કરોડ**ની કામગીરી પ્રગતિ હેઠળ.
- પ્રધાનમંત્રી ગ્રામ સડક યોજનાના ત્રીજા તબક્કાની **₹૧૭૪૯ કરોડ**ની અંદાજિત કિંમતની કામગીરી અન્વયે રાજ્યના ૩૦૧૫ કિલોમીટરના ગ્રામ્ય માર્ગોની ૬૬૦ કિ.મી.ની કામગીરી પ્રગતિ હેઠળ. જેના માટે **₹૬૦૦ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- વનબંધુ કલ્યાણ યોજના-૨ હેઠળ આદિજાતિ વિસ્તારમાં ગામમાંથી શાળા તથા પ્રાથમિક આરોગ્ય કેન્દ્ર સુધીના પાકા રસ્તા અને પુલો માટે **₹૨૪૬ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- **₹૯૬૨ કરોડ**ના ખર્ચે ઓખા અને બેટ ઢ્ઘારકાને જોડતા ચાર માર્ગીય કેબલ સ્ટેઈડ સિગ્નેચર બ્રિજની કામગીરી પૂર્ણતાને આરે.
- ફાટક મુક્ત અભિયાન અંતર્ગત રેલ્વે કોર્સિંગ પર ઓવરબ્રીજ બાંધવાની કામગીરી હાથ ધરવામાં આવેલ છે. જે અન્વયે રેલ્વે કોર્સિંગો પર આર.ઓ.બી.ની કામગીરી અન્વયે **₹૨૮૪૭ કરોડ**ના ખર્ચે કુલ ૪૯ કામો પ્રગતિ હેઠળ.
- ભરૂચ દહેજ રસ્તા પર **₹૪૨૦ કરોડ**ના ખર્ચે ભોળાવ જંકશનથી શ્રવણ જંકશન સુધી છ માર્ગીય એલીવેટેડ કોરીડોરની કામગીરી પ્રગતિ હેઠળ.
- કીમ-માંડવી રાજ્ય ઘોરીમાર્ગ-૬૫ ના રસ્તાને વિકસાવવા માટે **₹૨૦૦ કરોડ**ની કામગીરી પ્રગતિ હેઠળ.
- હિંમતનગર બાયપાસના રસ્તાને **₹૭૫ કરોડ**ના ખર્ચે ચાર માર્ગી કરવાની કામગીરી પ્રગતિ હેઠળ.
- ગાંધીનગર-કોબા-એરોઢ્રામ રોડ પર રાજસ્થાન સર્કલ ખાતે કેબલ સ્ટેઈડ ઓવરબ્રીજનું **₹૧૩૬ કરોડ**નું કામ પ્રગતિ હેઠળ.
- સાબરમતી નદી પર સાદરા ગામ પાસે બ્રીજ બાંધવાનું **₹૮૯ કરોડ**નું કામ પ્રગતિ હેઠળ.
- ગાંધીનગર-પેથાપુર મહુડી રોડમાં ફ્લાય ઓવર, રસ્તાનું ચાર માર્ગીયકરણ અને જંકશન સુધારણા માટે **₹૧૨૫ કરોડ**નું કામ પ્રગતિ હેઠળ.

નવા કામો :

- અંદાજિત ₹૨૦૦૦ કરોડના ખર્ચે રાજ્યના કોર રોડ નેટવર્કમાં સમાવિષ્ટ રસ્તાઓની સુધારણા, અપગ્રેડેશન, વાઈડનીંગ અને મજબુતીકરણની કામગીરી માટે ₹૭૦૦ કરોડની જોગવાઈ.
- અંદાજિત ₹૧૨૦૦ કરોડના ખર્ચે રાજ્યના ઔદ્યોગિક વિસ્તારોને જોડતા રસ્તાઓની સુધારણા, અપગ્રેડેશન, વાઈડનીંગ અને મજબુતીકરણની કામગીરી માટે ₹૪૫૦ કરોડની જોગવાઈ.
- અંદાજિત ₹૮૦૦ કરોડના ખર્ચે રાજ્યના બંદરોને જોડતા હયાત રસ્તાઓની સુધારણા, વાઈડનીંગ તથા મજબુતીકરણ, સ્ટ્રક્ચર અને રોડ સેફ્ટી સંબંધિત કામગીરી માટે ₹૩૦૦ કરોડની જોગવાઈ.

બંદરો અને વાહનવ્યવહાર

બંદરો અને વાહનવ્યવહાર વિભાગ માટે કુલ ₹૩૮૫૮ કરોડની જોગવાઈ

નાગરિકોને ઝડપી, સુરક્ષિત અને પર્યાવરણને અનુકૂળ વાહનવ્યવહાર સેવા પૂરી પાડવા સરકાર અવિરત કાર્ય કરી રહી છે. બસ પરિવહનની સગવડો વધારવા સરકાર પ્રયત્નશીલ છે. લોથલ ખાતે વિશ્વ કક્ષાનું નેશનલ મેરીટાઇમ હેરિટેજ કોમ્પ્લેક્સ (NMHC) વિકસાવવામાં આવી રહ્યું છે.

રાજ્યના વિશાળ દરિયાકિનારે કેમિકલ પોર્ટ્સ, કન્ટેનર પોર્ટ્સ તેમજ વિશ્વના સૌથી મોટા શિપ રિસાયકલિંગ યાર્ડ્સને કારણે ગુજરાતનું દરિયાઈ વ્યાપાર ક્ષેત્ર અગ્રેસર રહ્યું છે. રાજ્યમાં આવેલ પાંચ એલ.એન.જી. ટર્મિનલ સાથે વિશ્વના પ્રથમ સી.એન.જી. પોર્ટ્સની સ્થાપના કરી નેચરલ ગેસ આયાતમાં ગુજરાતે દેશમાં મોખરાનું સ્થાન સુનિશ્ચિત કરેલ છે.

- ભવિષ્યને ધ્યાનમાં રાખીને, અલંગમાં રિસાયકલિંગ ક્ષમતા હાલના ૪.૫ મિલિયન એલ.ડી.ટી. (લાઈટ ડિસ્પ્લેસમેન્ટ ટનેજ)થી બમણી કરીને ૯ મિલિયન એલ.ડી.ટી.થી કરવામાં આવશે.
- નવીન બસો ખરીદવા માટે ₹૭૬૮ કરોડ ની જોગવાઈ.
- ઈ-વિહકલને સબસીડી આપવા માટે ₹૨૧૮ કરોડની જોગવાઈ.
- બસ સ્ટેશનના આધુનિકીકરણ તથા સ્વચ્છતાના હેતુસર ₹૧૧૮ કરોડની જોગવાઈ.
- પ્રદૂષણ ઘટાડવા અને નવિનીકરણ ઊર્જાના સ્ત્રોત વધારવા વાહનવ્યવહાર નિગમ દ્વારા તબક્કાવાર ૧૦૦ મેગા વોટના સોલાર પાર્કની સ્થાપના કરવાનું આયોજન.

જળસંપત્તિ

જળસંપત્તિ પ્રભાગ માટે ₹૧૧,૫૩૫ કરોડની જોગવાઈ

મોટા કેમથી તળાવો અને ખેત તલાવડી સુધી વિવિધ યોજનાઓ થકી જળ સંગ્રહની કામગીરી પૂરી કરી ગુજરાતે જળસંચયના ક્ષેત્રમાં નોંધપાત્ર કામગીરી કરેલ છે. ઉપલબ્ધ પાણીનો કરકસર ભર્યો ઉપયોગ કરવા તેમજ ઘરેલું વપરાશ માટે પાણી ઉપલબ્ધ કરાવવા રાજ્યમાં પાણી વિતરણનું વિશાળ માળખું ઉભું કરવામાં આવેલ છે. ઉપલબ્ધ જળસંપત્તિનો કાર્યક્ષમ ઉપયોગ કરવા સૂક્ષ્મ સિંચાઈનો વ્યાપ વધારવામાં આવશે.

- કચ્છમાં નર્મદાના પૂરના વધારાના એક મિલિયન એકર ફીટ પાણીનું વિતરણ કરવા માટે પ્રથમ તબક્કે ત્રણ પાઈપલાઈન યોજનાના કામો **₹૪૧૧૮ કરોડ**ના ખર્ચે પ્રગતિ હેઠળ છે તથા બીજા તબક્કામાં અંદાજિત **₹૨૨૫૫ કરોડ**ની બે પાઈપલાઈનના કામો આયોજનમાં લીધેલ છે. આ કામો માટે **₹૨૭૦૦ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- નર્મદાના પૂરના વધારાના એક મિલિયન એકર ફીટ પાણીથી સૌરાષ્ટ્રના ૧૧૫ જળાશયો જોડવા માટેની સૌની યોજના પૂર્ણતાના આરે છે તેમાં બાકી રહેતી કામગીરી માટે **₹૪૩૨ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- પ્રગતિ હેઠળની અંદાજિત **₹૭૧૧ કરોડ**ના ખર્ચની તાપી-કચ્છ લીંક પાઈપલાઈન માટે **₹૨૨૦ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- ખેરાલુ અને સતલાસણા તાલુકાના તળાવોને ભરવા માટેની પાઈપલાઈનની કામગીરી માટે **₹૧૫૦ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- સાબરમતી નદી ઉપર સીરીઝ ઓફ બેરેજની કામગીરી અંતર્ગત ગાંધીનગર જિલ્લાના સંત સરોવર અને વલાસણા બેરેજની કામગીરી પૂરી થયેલ છે. હીરપુરા, આંબોડ, માધવગઢ અને ફતેપુરા ખાતે બેરેજ બનાવવાની કામગીરી માટે **₹૧૬૯ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- ચેકડેમ, તળાવો ઉંડા કરવા અને નવા બનાવવા જળસંચય યોજનાઓના કામો માટે **₹૨૩૬ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- સૌની યોજના હેઠળ બાકી રહેતા રાજકોટ જિલ્લાના વિંછીયા અને ઘરઘ જળાશયને અંદાજિત **₹૧૬૦ કરોડ**ના ખર્ચે જોડવાનું આયોજન.
- પોઈચા ગામે મહી નદી પર વિચર બનાવવાનું આયોજન છે. જેના માટે **₹૧૫૦ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- પ્રગતિ હેઠળની અંદાજિત **₹૧૦૨૦ કરોડ**ના ખર્ચની ઉકાઈ જળાશય આધારીત સોનગઢ-ઉચ્છલ-નિઝર ઉદ્ધવહન પાઈપલાઈન માટે **₹૧૫૦ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- દક્ષિણ ગુજરાતના પૂર્ણા, અંબિકા, કાવેરી, પાર, નાર, તાન, દમણગંગા વગેરે નદીઓ ઉપર મોટા ચેકડેમો / બેરેજો / વિચર બનાવવા માટે **₹૧૩૦ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- સુજલામ સુફલામ સ્પ્રેડિંગ નહેરના આધુનિકીકરણ માટે **₹૧૨૫ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- કપડવંજ, કહલાલ, ગળતેશ્વર, બાલાસિનોર વગેરે તાલુકાઓના સિંચાઈ વંચિત વિસ્તારમાં મહીનદી આધારીત ઉદ્ધવહન સિંચાઈ યોજનાઓની કામગીરી માટે **₹૧૨૦ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- પ્રગતિ હેઠળની પંચમહાલ જિલ્લાની પાનમ જળાશય આધારિત ઉદ્ધવહન પાઈપલાઈનો માટે **₹૯૬ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- અંદાજિત **₹૧૩૨ કરોડ**ના ખર્ચની પાનમ જળાશય આધારીત વાંકડી ગામથી સંતરામપુર તાલુકાના તળાવો માટે ઉદ્ધવહન સિંચાઈ યોજનાઓ માટે **₹૮૦ કરોડ**ની જોગવાઈ.

- અરવલ્લી જિલ્લાના વાત્રક જળાશય આધારીત ઉદ્ધવહન સિંચાઈ યોજના માટે **૨૬૦ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- મેશ્વો, ખારી, પુષ્પાવતી અને રૂપેલા નદીઓ પર સીરીઝ ઓફ ચેકડેમ માટે **૨૫૫ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- બનાસકાંઠા જિલ્લામાં બાલારામથી મલાણા સુધીની પાઈપલાઈનની કામગીરી માટે **૨૫૦ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- પ્રગતિ હેઠળની અંદાજિત **૨૧૧૦ કરોડ**ના ખર્ચની નવસારી જિલ્લામાં વિરાવળ-કરબાપાર ખાતે પૂર્ણ ટાઈડલ રેગ્યુલેટર યોજના માટે **૨૪૬ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- પ્રગતિ હેઠળની અંદાજિત **૨૨૫૦ કરોડ**ના ખર્ચની નવસારી જિલ્લાના ગણદેવી તાલુકામાં વાઘરેજ ટાઈડલ રેગ્યુલેટર યોજના માટે **૨૪૫ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- કરછમાં મોટા ચેકડેમો, તળાવો વગેરેમાં જળસંગ્રહના કામો માટે **૨૪૫ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- મહિસાગર જિલ્લાના કડાણા જળાશય આધારીત સરસડી ઉદ્ધવહન સિંચાઈ યોજના માટે **૨૩૫ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- મેશ્વો જળાશય આધારીત ઉદ્ધવહન સિંચાઈ યોજના માટે **૨૩૫ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- હાથમતી જળાશય આધારિત ઉદ્ધવહન સિંચાઈ યોજના માટે **૨૩૫ કરોડ**ની જોગવાઈ.

ભાડભૂત યોજના

ભરૂચ જિલ્લાના ભાડભૂત ગામ પાસે નર્મદા નદી ઉપર બેરેજ બનાવવાનું કાર્ય પ્રગતિ હેઠળ છે. જેના માટે **૨૧૧૬૭ કરોડ**ની જોગવાઈ.

સરદાર સરોવર યોજના

ગુજરાતની સમૃદ્ધિમાં નર્મદા યોજનાનું યોગદાન અમૂલ્ય છે. આ યોજના થકી સિંચાઈ, જળવિદ્યુત ઉત્પાદન, પીવાના પાણી અને ઔદ્યોગિક વપરાશના પાણીની વ્યવસ્થા કરવામાં આવે છે. જેથી રાજ્યમાં આર્થિક, સામાજિક, શૈક્ષણિક અને આરોગ્ય સબંધી સૂચકાંકોમાં હકારાત્મક પરિવર્તન આવેલ છે. આ યોજના માટે **૨૪૭૯૮ કરોડ**ની જોગવાઈ.

- કરછ અને સૌરાષ્ટ્ર શાખા નહેરના પમ્પિંગ સ્ટેશનના વિસ્તરણ, જાળવણી અને સંચાલન માટે **૨૭૬૫ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- નર્મદા યોજનાના કમાન્ડ એરિયામાં નહેરના વિસ્તરણ-વિકાસના કામો માટે **૨૫૯૦ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- અમદાવાદ જિલ્લાનાં નળકાંઠાના વિસ્તારમાં સિંચાઈ સુવિધા સુદ્ધ કરવા **૨૩૦૦ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- નર્મદા મુખ્ય નહેર પર વધારાના સ્ટ્રક્ચર તેમજ જાળવણીની કામગીરી માટે **૨૧૮૬ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- ગરુડેશ્વર વિયર તથા વિવિધ શાખા નહેરો પરના વીજ મથકો તેમજ એકતાનગર ખાતેના જળ વિદ્યુત મથકોના જાળવણી અને મરામત માટે **૨૧૩૬ કરોડ**ની જોગવાઈ.

પાણી પુરવઠા

પાણી પુરવઠા પ્રભાગ માટે ₹૬૨૪૨ કરોડની જોગવાઈ

રાજ્યના અંતરિયાળ વિસ્તારથી માંડી શહેરી વિસ્તારોની જળસુરક્ષા માટે નિયમિત ધોરણે પૂરતા પ્રમાણમાં પાણી ઉપલબ્ધ કરાવવા શરૂ કરેલ વોટરગ્રીડના સારા પરિણામો મળ્યા છે. આજે વોટરગ્રીડના કારણે મહિલાઓને દૂરથી પાણી લાવવાની પળોજણમાંથી મુક્તિ મળી છે. સારી ગુણવત્તાના સરફેસ વોટર મળતા લોકોના આરોગ્યમાં નોંધપાત્ર સુધારો જોવા મળી રહેલ છે. નલ સે જલ યોજના અંતર્ગત દરેક ઘરને પીવાનું પાણી ઉપલબ્ધ થાય તે સિદ્ધિ હાંસલ કરી ગુજરાતે આ દિશામાં નવા સીમાચિહ્નો અંકિત કર્યા છે. સૌરાષ્ટ્ર વિસ્તારમાં પીવાના પાણીના માળાખાને સુદ્રઢ કરવા અને કેનાલ ઉપરની નિર્ભરતા ઓછી કરવા માટે ઢાંકીથી માળીયા સુધી બીજી સમાંતર પાઈપલાઈન ₹૧૨૦૦ કરોડના ખર્ચે નાખવાની યોજના હાથ ધરવાની હું જાહેરાત કરું છું.

- આદિજાતિ વિસ્તારના કુલ ૧૪ જિલ્લાઓના ૫૦૬૨ ગામોને સરફેસ સોર્સ આધારિત જુથ યોજનાઓમાં આવરી લેતી અંદાજિત ₹૬૫૦૦ કરોડની સુધારણા તથા નવીન જુથ યોજનાના કામો પ્રગતિ હેઠળ.
- આદિજાતિ વિસ્તાર પેટા યોજના હેઠળ ₹૧૧૨૨ કરોડની જોગવાઈ.
- ડાંગ જિલ્લાના કુલ ૨૭૬ ગામો તથા ૩ તાલુકાનો સમાવેશ કરતી ડાંગ જિલ્લાની જુથ પાણી પુરવઠા યોજના અંદાજિત ₹૮૬૬ કરોડના ખર્ચે હાથ ધરવાનું આયોજન.
- વલસાડ જિલ્લાના ઘરમપુર તાલુકાના ૨૩ ગામોનો સમાવેશ કરતી દમણગંગા બલ્ક પાઈપ લાઈન આધારિત ઘરમપુર જુથ પાણીપુરવઠા યોજના પેકેજ-૨ નું અંદાજિત ₹૧૦૭ કરોડના ખર્ચે આયોજન.
- સૌરાષ્ટ્ર વિસ્તારમાં પીવાના પાણીની જરૂરીયાતને પહોંચી વળવા તેમજ માળિયા તથા વલ્લભીપુર નર્મદા ટ્રાંચ કેનાલ ઉપરની નિર્ભરતા ઘટાડવા માટે ઢાંકીથી માળીયા, નાવડા-બોટાદ-ગઢડા-ચાવંડ, બુધેલ-બોરડા, ચાવંડ-ઘરાઈ-ભેંસાણ અને ચાવંડ-લાઠી બલ્ક પાઈપલાઈનનું આયોજન કરેલ છે. આ આયોજન અંતર્ગત
  - બોટાદ, રાજકોટ, અમરેલી, જુનાગઢ અને પોરબંદર જિલ્લાઓ માટેની નાવડાથી ચાવંડ સુધીની ૮૫ કિ.મી. બલ્ક પાઈપલાઈનના અંદાજિત ₹૬૪૪ કરોડના કામો પૂર્ણતાના આરે.
  - અમદાવાદ, બોટાદ, અમરેલી, ભાવનગર, ગીર સોમનાથ, જુનાગઢ, પોરબંદર જિલ્લાઓ માટેની ઢાંકીથી નાવડા સુધીની ૯૭ કિ.મી. બલ્ક પાઈપલાઈનના અંદાજિત ₹૧૦૪૪ કરોડના કામો પ્રગતિ હેઠળ.
  - જુનાગઢ જિલ્લા માટેની ઘરાઈથી ભેંસાણ સુધીની ૬૩ કિ.મી. લંબાઈની બલ્ક પાઈપલાઈનના અંદાજિત ₹૩૯૨ કરોડના કામો પ્રગતિ હેઠળ.
  - ઢાંકીથી માળીયા સુધીની નવીન ૧૨૦ કિ.મી. લંબાઈની બલ્ક પાઈપલાઈનના અંદાજિત ₹૧૨૦૦ કરોડના કામોનું આયોજન.

સૂક્ષ્મસિંચાઈ

- ખેડૂતોને ડ્રીપ અને સ્પ્રીંકલર સિસ્ટમ વસાવવા માટે સહાય આપવા ગુજરાત ગ્રીન રિવોલ્યુશન કંપની હેઠળ ₹૨૫૦૦ કરોડની જોગવાઈ.

- ભારત સરકાર સહાયિત **₹૭૫૦ કરોડ**ની અટલ ભૂજલ યોજના અંતર્ગત સૂક્ષ્મ સિંચાઈ માટે સહાય આપવા **₹૨૦૦ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- જળ સંપત્તિ વિભાગ હેઠળની ઉદ્ધવહન સિંચાઈ યોજનાઓને સૂક્ષ્મ સિંચાઈ સાથે જોડવા માટે **₹૪૦૩ કરોડ**ની જોગવાઈ.

વિજ્ઞાન અને પ્રૌદ્યોગિકી

વિજ્ઞાન અને પ્રૌદ્યોગિકી વિભાગ માટે કુલ **₹૨૪૨૧ કરોડ**ની જોગવાઈ

રાજ્યમાં વિશ્વ કક્ષાનું આઈ.ટી. ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર પ્રસ્થાપિત કરવા વિવિધ નીતિઓનું અસરકારક અમલીકરણ કરવામાં આવશે. ઈન્ફ્યુબેટર્સ, સ્ટાર્ટ-અપ્સ અને ખાનગી એકમોને પ્રોત્સાહિત કરીને રાજ્યમાં આઈ.ટી. ક્ષેત્રને વધુ વેગ આપવામાં આવશે. IT / ITeS સ્ટાર્ટઅપ પોલિસી દ્વારા સંશોધન અને વિકાસને ઉત્તેજન આપવામાં આવશે. વિજ્ઞાનલક્ષી પ્રદર્શન અને લોકોમાં વિજ્ઞાન પ્રત્યેની અભિરૂચી કેળવવા વિજ્ઞાન કેન્દ્રોને વ્યાપ વધારી જિલ્લાકક્ષાએ આવા કેન્દ્રો સ્થાપવાનો નિર્ણય કરેલ છે. ચાલુ વર્ષમાં સાયન્સ સિટીની રેકોર્ડ ૧૭ લાખથી વધારે લોકોએ મુલાકાત લીધી છે, જે આ દિશામાં કરેલા પ્રયત્નોની સફળતા દર્શાવે છે.

- સેમિકન્ડક્ટર પોલિસી અંતર્ગત સહાય માટે **₹૯૨૪ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- ઇલેક્ટ્રોનિક્સ પોલિસી અંતર્ગત આ ક્ષેત્રના ઉદ્યોગોને સહાય માટે **₹૧૨૫ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- આઈ.ટી. પોલિસી અંતર્ગત રોકાણોને આકર્ષી આ ક્ષેત્રના ઉદ્યોગોના વિકાસ માટે **₹૪૦ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- ગુજરાત સ્ટેટ ડેટા સેન્ટર અને સિક્યુરિટી ઓપરેશન્સ સેન્ટર (SOC)ના માળખાને સુદૃઢ કરવા અને એડવાન્સ સિસ્ટમ સાથે વિશેષ સુરક્ષા સુનિશ્ચિત કરવા માટે **₹૧૦૨ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- નવી સ્પેસ ટેક પોલિસી થકી પેલોડ સેટેલાઈટ માટે ડિઝાઈન, ઉત્પાદન અને પરીક્ષણ સુવિધાઓ સ્થાપિત કરીને સ્પેસ મેન્યુફેક્ચરિંગ કંપનીઓની સમગ્ર ઇકોસિસ્ટમને આકર્ષવા **₹૬૦ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- અંદાજિત **₹૪૫૦ કરોડ**ના ભારતનેટ પ્રોજેક્ટ ફેઝ-૩ હેઠળ રાજ્યથી ગામ સુધીના ફાઈબર ટ્રીડને વધુ અસરકારક બનાવવા રાજ્યના કેબલ ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચરને બાકીના ૪૮૬૦ ગામો સુધી પહોંચાડવા માટે **₹૪૫ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- ગુજરાત IT / ITeS સ્ટાર્ટઅપ પોલિસી અંતર્ગત સ્ટાર્ટઅપ ઇકોસિસ્ટમને મજબૂત કરવા, R&D ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચરનો વિકાસ કરવા તેમજ ઉચ્ચ ગુણવત્તાયુક્ત માનવબળ તૈયાર કરવા **₹૧૦ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- “ડીપ ટેક” પ્રોજેક્ટ દ્વારા આર્ટિફિશીયલ ઇન્ટેલીજન્સ (AI), મશીન લર્નિંગ (ML), ઇન્ટરનેટ ઓફ થિંગ્સ (IoT) અને ક્લાઉડ જેવા ક્ષેત્રોમાં કમ્પ્યુટિંગ ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચરના માધ્યમથી કસ્ટમાઈઝ્ડ સોલ્યુશન્સ તૈયાર કરવા **₹૨૫ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- બૌદ્ધિક સંપદા અધિકારોને પ્રોત્સાહન, રક્ષણ અને વ્યાપારીકરણ કરવા દરેક જિલ્લામાં આઈ.પી. લેબ અને ઈનોવેશન કેન્દ્રની સ્થાપના કરવા માટે **₹૩ કરોડ**ની જોગવાઈ.

ચતુર્થ સ્તંભ : આર્થિક પ્રવૃત્તિઓનો વિકાસ

કૃષિ, ખેડૂત કલ્યાણ અને સહકાર કૃષિ, ખેડૂત કલ્યાણ અને સહકાર વિભાગ માટે કુલ ₹ ૨૨,૧૯૪ કરોડની જોગવાઈ.

અન્નદાતાઓની સમૃદ્ધિ માટે ઉત્પાદકતા વધારવા અને પાકોનું મૂલ્યવર્ધન કરવા અમારી સરકાર કૃતસંકલ્પ છે. ખેતીમાં આધુનિક ટેકનોલોજીના ઉપયોગથી પ્રિસિઝન ફાર્મિંગને પ્રોત્સાહન આપવું એ સમયની માંગ છે. આ માટે અમારી સરકારે ખેડૂતો અને મહિલાઓને ખેતીમાં ડ્રોનના ઉપયોગ માટે તાલીમ અને સહાય આપવા યોજનાઓ અમલી બનાવેલ છે. કૃષિ સંશોધન ક્ષેત્રે કેસર કેરી અને ભાલિયા ઘઉં બાદ કરણની ખારેકને ‘જી.આઈ.’ ટેગની માન્યતા મળી છે. કૃષિ અને સંલગ્ન પ્રવૃત્તિઓ જેવી કે બાગાયત, પશુપાલન, એગ્રો પ્રોસેસીંગ અને એગ્રો માર્કેટીંગમાં અદ્યતન ટેકનોલોજીના ઉપયોગ માટે સઘન પ્રયાસો હાથ ધરી ખેડૂતોની આવક વધારવાનું અમારી સરકારનું ધ્યેય છે.

પાક કૃષિ વ્યવસ્થા

- ટ્રેક્ટર તેમજ કૃષિ ચાંત્રિકીકરણ અને વિવિધ ખેત ઓજારોની ખરીદીમાં સહાય આપવા ₹૭૦૧ કરોડની જોગવાઈ.
- વન્ય પ્રાણીઓ દ્વારા ખેડૂતોના પાકને નુકશાન થતું અટકાવવા ખેતરની ફરતે કાંટાળી તારની વાડ માટે સોલાર ફેન્સીંગ બનાવવા સહાય માટે ₹૩૫૦ કરોડની જોગવાઈ.
- રાષ્ટ્રીય કૃષિ વિકાસ યોજના અંતર્ગત ₹૨૧૮ કરોડની જોગવાઈ.
- એગ્રો અને ફુડ પ્રોસેસીંગ એકમોને સહાય આપવા ₹૨૦૦ કરોડની જોગવાઈ.
- મુખ્યમંત્રી પાક સંગ્રહ સ્ટ્રક્ચર યોજના અંતર્ગત સહાય આપવા માટે ₹૭૭ કરોડની જોગવાઈ.
- ખાતેદાર ખેડૂતોને આકસ્મિક મૃત્યુના કિસ્સામાં વીમા રક્ષણ આપવાની યોજના હેઠળ ₹૮૧ કરોડની જોગવાઈ.
- વધુ ઉત્પાદન આપતી સર્ટિફાઈડ જાતોના બિયારણ વિતરણ માટે સહાય આપવાના હેતુસર સીડ રીપ્લેસમેન્ટ રેટ (SRR) માં વધારો કરવા માટે ₹૮૦ કરોડની જોગવાઈ.
- કૃષિ ક્ષેત્રે અદ્યતન ડ્રોન ટેકનોલોજી (કૃષિવિમાન)ને પ્રોત્સાહન આપવા તેમજ દાણાદાર ચુરિયાના વિકલ્પ સ્વરૂપે જમીન સ્વાસ્થ્ય જળવાય તે હેતુથી નેનો ચુરિયાનો વપરાશ વધારવા માટે ₹૫૬ કરોડની જોગવાઈ.
- ગુજરાત રાજ્યના ખેડૂતોને મીલેટ્સના વાવેતર વિસ્તાર વધારવા પ્રેરણા મળે અને મૂલ્યવર્ધન કરી પોતાની આવકમાં વધારો કરે તે હેતુથી બિયારણ સહાય, પ્રચાર પ્રસાર વગેરે માટે ₹૩૫ કરોડની જોગવાઈ.

પ્રાકૃતિક કૃષિ

- ગુજરાત પ્રાકૃતિક કૃષિ વિકાસ બોર્ડ તથા પ્રાકૃતિક કૃષિના વ્યાપ વધારવાની વિવિધ યોજનાઓ મળી કુલ ₹૧૬૮ કરોડની જોગવાઈ.
- પ્રાકૃતિક ખેતી કરતા ખેડૂતને દેશી ગાયના નિભાવ ખર્ચ માટે સહાય આપવા ₹૧૯૯ કરોડની જોગવાઈ.

બાગાયત

- સંકલિત બાગાયત વિકાસ કાર્યક્રમ હેઠળ બાગાયતી પાકોના વાવેતર, વિવિધ ખેત કાર્યો તેમજ પાક સંગ્રહ માટે **₹૨૯૪ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- નવા બાગાયતી પાકોને પ્રોત્સાહન આપવા તથા કાપણી પછીના વ્યવસ્થાપન માટે માળખાકીય સુવિધાઓ ઊભી કરવા **₹૧૬૦ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- બાગાયતી ખેત પેદાશોના મૂલ્યવર્ધન અને સંગ્રહ માટેની માળખાકીય સુવિધાઓ ઊભી કરવા **₹૬૫ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- મસાલા પાકોના સર્ટીફાઈડ બિયારણ, પપૈયા પાકમાં ફળપાક ઉત્પાદકતા વધારવા અને ફળપાકોના જુના બગીચાઓના નવસર્જન માટે **₹૧૮ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- બાગાયત ખાતાના રોપ ઉછેર કેંદ્રોની ઉત્પાદન ક્ષમતા વધારવા માટે **₹૧૫ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- બાગાયતી પાકોના પાંચ નવા સેન્ટર ઓફ એક્સલન્સ ઊભા કરવા માટે **₹૧૫ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- આદિજાતિ વિસ્તારોમાં મધમાખી પાલકોને મધમાખીની હાઈવ્સ તથા કોલોની પૂરી પાડવાની યોજના હેઠળ **₹૬ કરોડ**ની જોગવાઈ.

કૃષિ યુનિવર્સિટીઓ

- રાજ્ય કૃષિ યુનિવર્સિટીઓ હેઠળ કૃષિ સંશોધન અને શિક્ષણના કાર્યક્રમોને સઘન બનાવવાના હેતુથી મોરબી અને કચ્છ ખાતે નવીન કૃષિ મહાવિદ્યાલયો તથા ખેડબ્રહ્મા ખાતે કૃષિ ઈજનેરી મહા વિદ્યાલય ચાલુ કરવામાં આવશે. કૃષિ યુનિવર્સિટીઓની માળખાકીય વ્યવસ્થા, વહીવટ અને સંશોધન માટે **₹૯૩૦ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- પશુપાલન ક્ષેત્રે શિક્ષણ તેમજ સંશોધન કાર્યમાં સંલગ્ન કામઘેનુ યુનિવર્સિટી માટે **₹૩૨૪ કરોડ**ની જોગવાઈ.

પશુપાલન

- “મુખ્યમંત્રી ગૌમાતા પોષણ યોજના” અંતર્ગત **₹૪૨૫ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- ફરતાં પશુ દવાખાના તથા કરુણા એનિમલ એમ્બ્યુલન્સની સેવાઓ માટે **₹૧૧૦ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- ગ્રામ્ય કક્ષાએ સ્વરોજગારી માટે દુધાળા પશુઓના ડેરી ફાર્મની સ્થાપના માટે સહાય પૂરી પાડવા **₹૬૨ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- ગાભણ તથા વિચાણ થયેલ પશુ માટે ખાણદાણ સહાયની યોજના દ્વારા પશુપાલકોને લાભ આપવા **₹૫૪ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- સરકારી પશુ-સારવાર સંસ્થાઓ ખાતે વિનામૂલ્યે પશુ-સારવાર ઉપલબ્ધ કરાવવા “મુખ્યમંત્રી નિ:શુલ્ક પશુ સારવાર યોજના” માટે **₹૪૩ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- પશુઘન વીમા પ્રીમિયમ સહાય માટે **₹૨૩ કરોડ**ની જોગવાઈ.

- પાડી-વાછરડી ઉછેર યોજના અંતર્ગત જિલ્લા સહકારી દૂધ ઉત્પાદક સંઘો માટે **₹૧૧ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- કચ્છ અને સૌરાષ્ટ્ર વિસ્તારના દૂધ ઉત્પાદક સહકારી સંઘોને વિવિધ માળખાકીય સુવિધાઓ વિકસાવવા માટે સહાય પૂરી પાડવા **₹૧૦ કરોડ**ની જોગવાઈ.

મત્સ્યોદ્યોગ

- મત્સ્યબંદરો માઢવાડ, નવાબંદર, વેરાવળ-૨, માંગરોળ-૩ અને સુત્રાપાડાના વિકાસ અને રાજ્યના હયાત મત્સ્ય બંદરો, મત્સ્ય ઉતરાણ કેન્દ્રોનું આધુનિકીકરણ, અપગ્રેડેશન, ડ્રેજીંગ જેવી આનુષાંગિક બાબતો માટે **₹૬૨૭ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- સાગર ખેડૂતોને હાઈસ્પીડ ડિઝલ વેટ રાહત યોજના માટે **₹૪૬૩ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- દરિયાઈ, આંતરદેશીય તથા ભાંભરાપાણીમાં મત્સ્યોદ્યોગના વિકાસ માટે **₹૧૩૪ કરોડ**ની જોગવાઈ.

સહકાર

- ખેડૂતોને બેન્કો મારફત **₹૩ લાખ** સુધીનું ટૂંકી મુદતનું પાક ધિરાણ કે.સી.સી. મારફત આપવામાં આવે છે. ધિરાણની આ રકમ પર ૪% લેખે વ્યાજ રાહત આપવા માટે **₹૧૧૪૦ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- પશુપાલકો અને માછીમારોને **₹૨ લાખ** સુધીના ટૂંકી મુદતના ધિરાણ માટે ૪% વ્યાજ રાહત આપવા **₹૭૫ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- ખેતી વિષયક પ્રાથમિક ધિરાણ મંડળીઓના કમ્પ્યુટરાઈઝેશન માટે **₹૪૬ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- બજાર સમિતિઓને માળખાકીય સગવડોના વિકાસ માટે સહાય કરવા કિસાન કલ્પવૃક્ષ યોજના હેઠળ **₹૨૩ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- બજાર સમિતિઓમાં પ્રોસેસીંગ યુનિટ્સ સ્થાપવા માટે સહાય આપવા **₹૧૨ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- સહકારી ખાંડ ક્ષેત્રને વધુ મજબૂત બનાવવા વિવિધ યોજનાઓ અંતર્ગત **₹૮ કરોડ**ની જોગવાઈ.

ઉદ્યોગ અને ખાણ

ઉદ્યોગ અને ખાણ વિભાગ માટે કુલ **₹૯૨૨૮ કરોડ**ની જોગવાઈ.

રાજ્યના અર્થતંત્રમાં મહત્વનો ફાળો આપી રોજગારીની વિપુલ તકોનું સર્જન કરનાર ઉદ્યોગ ક્ષેત્ર ઉત્તરોત્તર પ્રગતિ કરે, તે સરકારનો ધ્યેય છે. રાજ્યમાં ઔદ્યોગિક વિકાસના જૂના ક્ષેત્રો સાથે નવીન તકનીકી ક્ષેત્રો પણ વિકાસ પામી રહ્યાં છે. એડવાન્સ મેન્યુફેક્ચરિંગ, ડિજિટલ ટેકનોલોજી, ગ્રીન હાઈડ્રોજન અને તેના ડેરિવેટિવ્સ, એરક્રાફ્ટ મેન્યુફેક્ચરિંગ જેવા ક્ષેત્રોમાં વૈવિધ્યસભર ઔદ્યોગિકીકરણ દ્વારા આર્થિક સમૃદ્ધિનું સર્જન કરવા સરકાર સતત આગળ વધી રહી છે. ન્યુએજ ઈન્ડસ્ટ્રીઝ થકી ઔદ્યોગિકીકરણને પ્રોત્સાહિત કરી આત્મનિર્ભર ભારત બનાવવા સરળ નીતિઓ, નાણાકીય પ્રોત્સાહન અને કાયદાકીય મંજૂરીઓમાં સરળતા માટે અમારી સરકાર દ્વારા પગલાં લેવામાં આવશે. સ્પેસ સેક્ટરને લગતી અર્થવ્યવસ્થાના વિકાસ માટે ખોરજ, અમદાવાદ ખાતે તબક્કાવાર ‘Manufacturing Hub’ બનાવવામાં આવશે.

- ટેક્સટાઈલ નીતિ હેઠળ ટેક્સટાઈલ ઉદ્યોગને પ્રોત્સાહન માટે **₹૧૬૦૦ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- સૂક્ષ્મ, લઘુ અને મધ્યમ કદના ઉદ્યોગને આત્મનિર્ભર ગુજરાત નીતિ અંતર્ગત પ્રોત્સાહન માટે **₹૧૫૫૦ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- મોટા કદના ઉદ્યોગને પ્રોત્સાહન માટે **₹૧૧૪૫ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- ઔદ્યોગિક વસાહતોના ટ્રીટેડ વેસ્ટ વોટરનો નિકાલ કરવા અને માળખાકીય સગવડોનો વિકાસ કરી ડીપ-સી પાઈપલાઈનો નાખવા માટે **₹૪૪૦ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- સ્ટાર્ટઅપની પ્રવૃત્તિને પ્રોત્સાહન આપવા યોજનાકીય કામગીરી માટે **₹૧૨૦ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- લોજિસ્ટીક ખર્ચ ઘટાડવા ગતિશક્તિ કાર્ગો ટર્મિનલ, રફાળેશ્વર અને જૂના બેડી પોર્ટ ખાતે વિકસિત કરવા **₹૧૦૦ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- GIDC વસાહતોના સુદ્રઢીકરણ માટે તેમજ પ્લગ એન્ડ પ્લે સ્માર્ટ ઈન્ડસ્ટ્રીયલ પાર્ક જેવા કે બલ્ક ડ્રગ પાર્ક, મેડિકલ ડિવાઈસીસ પાર્ક, ઈમીટેશન જ્વેલરી પાર્ક વિકસાવવા માટે **₹૧૩૬ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- લોજિસ્ટીક ફેસિલિટીમાં વધારો કરવા ઔદ્યોગિક અને આંતરિક માળખાકીય સુવિધાઓ સુદ્રઢ કરવા **₹૨૫ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- સરક્યુલર ઈકોનોમીને પ્રોત્સાહન આપવા, ઔદ્યોગિક પ્રદૂષિત પાણીને રિસાયકલ કરવા, કોમન સ્પ્રે ડ્રાઈંગ સિસ્ટમ ઊભી કરવા તેમજ હવા-પાણીના પ્રદૂષણ માટેની મોનિટરીંગ સિસ્ટમ ઊભી કરવા માટે **₹૯૦ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- ઘોલેરા સ્પેશિયલ ઈન્વેસ્ટમેન્ટ રિજીયોન ખાતે વિવિધ આંતરમાળખાકીય કામો ઉપરાંત સામાજિક સવલતો ઊભી કરવા માટે **₹૬૨ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- ક્રેડિટ ગેરંટી ફંડ ટ્રસ્ટ ફોર એમ.એસ.ઈ. યોજના અંતર્ગત યુવા તથા મહિલા ઉદ્યોગસાહસિકો તેમજ MSME ને કોલેરેટરલ ફી લોન આપવા માટે કોર્પસ ફંડ ઉભુ કરવા **₹૨૫ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- નાના અને મધ્યમ કક્ષાના ઉદ્યોગને સુવિધા આપવા અને સિન્થેટીક ડાયમંડના વિકાસ માટે સેન્ટર ઓફ એક્સલન્સ સ્થાપવા **₹૭ કરોડ**ની જોગવાઈ.

કુટિર અને ગ્રામોદ્યોગ પ્રભાગ

- One District One Product (ODOP) સહાય યોજના અંતર્ગત કારીગરોના સર્વાંગી વિકાસ માટેનું આયોજન.
- પી.એમ.વિશ્વકર્મા યોજના સાથે સમરૂપતા જાળવવા અને માનવ કલ્યાણ/ગરિમા યોજનાને વધુ અસરકારક બનાવવાનું આયોજન.
- શ્રી વાજપાઈ બેકેબલ યોજના અન્વયે ૪૨ હજાર લાભાર્થીઓ માટે ધિરાણ અને સબસીડી સહાય આપવા **₹૨૬૨ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- માનવ કલ્યાણ યોજના અન્વયે વિવિધ ટ્રેડ માટે અંદાજિત ૩૫ હજાર લાભાર્થીઓ માટે **₹૫૩ કરોડ**ની જોગવાઈ.

પ્રવાસન, યાત્રાધામ અને નાગરિક ઉદ્ધયન

પ્રવાસન પ્રભાગના વિકાસની હરણફાળને વેગવંતી બનાવવા રૂ૨૦૯૮ કરોડની જોગવાઈ.

- આંતરરાષ્ટ્રીય સ્તરે ખ્યાતિ પ્રાપ્ત બ્લૂ ફ્લેગ બીચ શિવરાજપુર ખાતે હાલ રૂ૨૦૦ કરોડના કામ પ્રગતિ હેઠળ.
- સોમનાથ બીચ, પિંગલેશ્વર બીચ, અસારમાં બીચ (માંડવી, કચ્છ), મૂળ દ્વારકા બીચ વગેરેના વિકાસ માટે રૂ૨૦૦ કરોડના આયોજન પૈકી રૂ૩૦ કરોડની જોગવાઈ.
- નડાબેટ સીમાદર્શન પ્રોજેક્ટની સફળતાથી પ્રેરાઈને રાજ્યના સમુદ્ર સીમાદર્શનના વિકાસ માટે ચૌહાણાલા, કોરીક્રિક વિસ્તાર વગેરે માટે રૂ૧૪૫ કરોડના આયોજન પૈકી રૂ૪૦ કરોડની જોગવાઈ.
- અંબાજી, વાંસદા, કોટેશ્વર વગેરે જેવા વિવિધ સ્થળોએ જંગલસફારી તેમજ ઈકો ટુરિઝમની કામગીરીના વિકાસ માટે રૂ૧૭૦ કરોડના આયોજન પૈકી રૂ૪૫ કરોડની જોગવાઈ.
- અયોધ્યાધામ ખાતે ગુજરાત યાત્રી નિવાસ માટે રૂ૫૦ કરોડના આયોજન પૈકી રૂ૧૦ કરોડની જોગવાઈ.
- જિલ્લાના મહત્વના પ્રવાસી સ્થળોએ સુવિધાઓ પૂરી પાડવા માટે રૂ૧૦૦ કરોડના આયોજન પૈકી રૂ૩૦ કરોડની જોગવાઈ.
- જુદા જુદા સ્થળો ખાતે રોકગાર્ડન, સ્કલ્પચર, સ્કાય વોકના વિકાસ માટે રૂ૨૦૦ કરોડના આયોજન પૈકી રૂ૮૦ કરોડની જોગવાઈ.
- ભારત સરકારની પહેલ "ટ્રાવેલ ફોર લાઈફ" ના ઉદ્દેશને પ્રોત્સાહન આપવા, MICE (Meeting, Incentive, Conference, Exhibition) પ્રવાસન તેમજ સસ્ટેનેબલ ટુરિઝમ વિશે જાગૃતિ લાવવા રૂ૧૫ કરોડની જોગવાઈ.
- જુનાગઢ ખાતે આવેલ ઉપરકોટના કિલ્લાના રિનોવેશન બાદ પ્રવાસીઓના વિક્રમી વધારાને ધ્યાને લઈ રાજ્યનાં જુદા જુદા મેમોરિયલ તથા લખપત કિલ્લા સહિત અન્ય જુદા જુદા કિલ્લાના વિકાસ માટે રૂ૨૦૦ કરોડના આયોજન પૈકી રૂ૩૫ કરોડની જોગવાઈ.
- ઘરોઈ બંધ પરિક્ષેત્રને વિશ્વ કક્ષાના પ્રવાસી અને યાત્રાધામ તરીકે વિકસાવવાની કામગીરી માટે રૂ૪૮૦ કરોડનું આયોજન. તે પૈકી રૂ૧૦૦ કરોડની જોગવાઈ.
- પાવાગઢ યાત્રાધામના સર્વાંગી વિકાસ અર્થે કુલ રૂ૧૨૧ કરોડના ખર્ચે પ્રથમ બે તબક્કાની કામગીરી પૂર્ણ થયેલ છે. ત્રીજા અને ચોથા તબક્કામાં કુલ રૂ૨૩૮ કરોડના ખર્ચે માંચી ચોક, ચાંપાનેર અને વડા તળાવ ખાતે યાત્રાગુલક્ષી સુવિધાઓની કામગીરીનું આયોજન.
- અંબાજી યાત્રાધામ ખાતે માસ્ટરપ્લાનિંગ અંતર્ગત વિવિધ કામોનું કુલ રૂ૧૧૭ કરોડના ખર્ચે આયોજન.
- શ્રી બહુચરાજી શક્તિપીઠના વિકાસ માટે રૂ૭૧ કરોડના ખર્ચે મંદિરનું પુનઃનિર્માણ તેમજ યાત્રાધામનો સર્વગ્રાહી વિકાસ કરવા માટે આયોજન.

- સૌરાષ્ટ્ર-કચ્છમાં અગત્યતા ધરાવતાં પ્રસિદ્ધ ધાર્મિક સ્થળો ખાતે યાત્રાળુલક્ષી સુવિધા ઉપલબ્ધ કરાવવા **₹૪૬ કરોડ**ના ખર્ચે વિકાસ કામોનું આયોજન.
- વિવિધ ધાર્મિક સંપ્રદાયો સાથે સંકળાયેલા તેમજ સ્થાનિક રીતે ખુબ જ અગત્યતા ધરાવતા યાત્રાધામોના વિકાસ માટે **₹૭૯ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- ઉચ્ચત્વ ક્ષેત્રે ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર ઉભું કરવા તથા એર કનેક્ટિવિટી વધારવા નવા એરપોર્ટ/એરસ્ટ્રીપ બનાવવા માટે **₹૨૫ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- નાના શહેરો/આંતરીક વિસ્તારોને મોટા શહેરો અને મહત્વના વિસ્તારો સાથે એર કનેક્ટિવિટીના ધ્યેય સાથે રાજ્ય સરકારની Viability Gap Funding યોજના હેઠળ **₹૪૫ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- ભારત સરકારના “ઉડે દેશ કા આમ નાગરીક”ના વિઝન અંતર્ગત ચલાવાતી Regional connectivity Schemena માધ્યમથી એર કનેક્ટિવિટી પૂરી પાડવા અન્ય રાજ્યો સાથે જોડવા માટે **₹૪૦ કરોડ**ની જોગવાઈ.

સ્ટેચ્યુ ઓફ યુનિટી-એકતાનગર

- સ્ટેચ્યુ ઓફ યુનિટીના વિકાસ અને આંતરમાળખાકીય સુવિધાઓની વૃદ્ધિ માટે **₹૧૫૦ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- એકતાનગર ખાતે હોસ્પિટાલિટી ડિસ્ટ્રીક્ટ વિકાસના પ્રોજેક્ટ માટે **₹૩૦૦ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- સરદાર સરોવર ડેમ એક્સપિરિયન્સ સેન્ટર એકતા નગરના પ્રોજેક્ટ માટે **₹૨૫ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- એકતાનગર ખાતે ગુજરાત વંદના તેમજ દેશી રજવાડાઓનું સંગ્રહાલય બનાવવાની સાથોસાથ **વીર બાલક ઉદ્યાન** બનાવવાનું આયોજન.

પંચમ સ્તંભ : ત્રીનગ્રોથ

વન અને પર્યાવરણ વન અને પર્યાવરણ વિભાગ માટે કુલ **₹૨૫૮૬ કરોડ**ની જોગવાઈ

સાતત્યપૂર્ણ વિકાસ માટે વન અને પર્યાવરણ જતનના ક્ષેત્રોમાં પણ ગુજરાતે હરણફાળ ભરી છે. હાલમાં COP-28 માં માનનીય વડાપ્રધાન શ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદીએ ત્રીન ક્લેડીટ પહેલની શરૂઆત કરેલ છે. નેટ ઝીરોના લક્ષ્યાંક હાંસલ કરવા અને મિશન લાઈફ થકી પર્યાવરણને અનુરૂપ જીવન શૈલીના સિદ્ધાંતોથી પર્યાવરણનું રક્ષણ કરવા સરકાર કટિબદ્ધ છે.

જૈવિક વિવિધતાથી સમૃદ્ધ ગાઢ વનો, નદીઓ અને જલપ્લાવિત વિસ્તારો, રાષ્ટ્રીય ઉદ્યાન-અભ્યારણ્યો, ઘાસિયા મેદાનોને સંરક્ષિત કરવા તેમજ વન વિસ્તારના બાહ્ય વિસ્તારમાં પણ વૃક્ષાવરણમાં વધારો કરવા સરકાર મક્કમ છે. ખેડૂતોની આજીવિકામાં વૃદ્ધિ સાથે વન વિસ્તારના વિકાસને વેગ આપતી એગ્રો ફોરેસ્ટ્રી યોજનાનો વ્યાપ વધારી આવતાં વર્ષમાં ૩૧ હજાર હેક્ટરમાં વાવેતર કરવાની નેમ છે. મિષ્ટી કાર્યક્રમ થકી ચેરનું વાવેતર વધારવા તેમજ મિયાવાકી પદ્ધતિથી વન કવચ યોજના અંતર્ગત સઘન વાવેતર કરી રાજ્યમાં વૃક્ષ આરછાદિત વિસ્તારમાં વધારો કરવામાં આવી રહેલ છે.

- વનોના વિકાસ, સંરક્ષણ, સંવર્ધન અને વળતર વનીકરણની કામગીરી માટે CAMPA ફંડ સહિત વિવિધ કામો માટે **₹૯૫૦ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- વન વિસ્તારની બહારના વિસ્તારોમાં સામાજિક વનીકરણને વેગવંતુ બનાવવા માટે **₹૫૫૦ કરોડ**ની જોગવાઈ .
- વન્યપ્રાણીઓની વ્યવસ્થા અને વિકાસ માટે **₹૪૦૦ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- વન વિસ્તાર વિકાસ અને ઇકો-રિસ્ટોરેશન કાર્યક્રમ હેઠળ **₹૧૮૫ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- ઘરોઈ-અંબાજી સહિત રાજ્યના વિવિધ વિસ્તારોમાં ઇકો-રીસ્ટોરેશનની કામગીરી માટે **₹૩૧ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- મહત્વના પ્રવાસન સ્થળો નજીક નવી સફારીની રચના અને ઇકો-ટુરીઝમ સાઈટના વિકાસ માટે **₹૩૭૨ કરોડ**ના ખર્ચે આયોજન. જે પૈકી **₹૧૭ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- ઇન્ફ્રોડા પાર્કના માસ્ટર પ્લાન મુજબ આધુનિકીકરણ અને વિકાસ માટે **₹૨૦ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- બૃહદ ગીર વિસ્તારમાં વન્ય પ્રાણીઓ સાથે સહેલાણીઓને પર્યાવરણથી લગતા બીજા પાસાઓના નિદર્શન થઈ શકે અને તેમના રોકાણનો સમય વધારી સ્થાનિક રોજગારીને પ્રોત્સાહન આપવાના હેતુસર આઈકોનિક બોટનિકલ ગાર્ડન સ્થાપવાનો નિર્ણય કરવામાં આવેલ છે. તે માટે **₹૨ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- પક્ષીઓની સારવાર માટે બિલાસીયા અને બોડકટેવ ખાતે આવેલ કેન્દ્રોનાં સુદ્રઢીકરણ અને કચ્છા એબ્યુલન્સનો વ્યાપ વધારવા માટે **₹૧ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- દરિયાકાંઠે આવેલ ચેરના વનોનો વિકાસ અને સંવર્ધન કરવા માટે મિષ્ટી યોજના હેઠળ સરક્રિક અને કોરીક્રિક જેવા વિસ્તારોને આવરી લઈ સઘન વનીકરણનું આયોજન કરવામાં આવેલ છે. જે માટે **₹૭ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- વનીકરણની યોજનાઓના GIS મારફતે સઘન નિરીક્ષણ અને મૂલ્યાંકનના હેતુસર કમાન્ડ અને કંટ્રોલ સેન્ટરની સ્થાપના માટે **₹૨ કરોડ**ની જોગવાઈ.

કલાઈમેટ ચેન્જ

કલાઈમેટ ચેન્જ વિભાગ માટે કુલ **₹૧૧૬૩ કરોડ**ની જોગવાઈ

રિન્યુએબલ ઊર્જા ક્ષેત્રે ગુજરાત મોખરાનું સ્થાન ઘરાવે છે. જળવાયુ પરિવર્તનના પડકારોને પહોંચી વળવા ગ્રીન એનર્જી સાથે સરક્યુલર ઇકોનોમી પર ભાર મૂકવામાં આવી રહેલ છે. સૌર અને પવનઊર્જા સાથે ગ્રીન હાઈડ્રોજનને પણ વેગ આપવામાં આવશે. ગુજરાત રહેણાંક શ્રેણીમાં સોલાર રૂફ ટોપ સ્થાપિત કરવામાં ૮૨%ના ફાળા સાથે સમગ્ર દેશમાં પ્રથમ સ્થાને છે. મધ્યમ તેમજ નાના રહેણાંક ગ્રાહકો સોલાર રૂફ ટોપ યોજનાનો લાભ લઈ પોતાનું વીજબીલ ઘટાડી શકે તેમજ રાજ્યની ઊર્જા જરૂરિયાતને પહોંચી વળવામાં મહત્વનો ફાળો આપી શકે તે માટે સરકાર સતત પ્રયત્નશીલ છે. રૂફટોપ સોલાર યોજનાને વધારે વેગ આપી અમુક વિસ્તારોને સંપૂર્ણપણે આવરી લેવાની સરકારની નેમ છે.

- સોલાર રૂફટોપ યોજના અંતર્ગત ગ્રાહકોને સહાય આપવા માટે **₹૯૯૩ કરોડ**ની જોગવાઈ.

- સરકારી તેમજ અર્ધ સરકારી કચેરીઓ અને સરકારી રહેણાંકના મકાનો પર OPEX મોડલ હેઠળ ૪૦ મેગાવોટ રૂફટોપ સોલર પ્રોજેક્ટની સ્થાપના અંગેની યોજના માટે **₹૧૦૦ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- ગ્રામ પંચાયતોમાં સુધારેલી સ્મશાનભઠ્ઠી સ્થાપવાની યોજના હેઠળ **₹૨૦ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- ગૌશાળાઓ, પાંજરાપોળ, શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ, ટ્રસ્ટ જેવી સંસ્થાઓમાં **₹૧૨ કરોડ**ના ખર્ચે બાયોગેસ પ્લાન્ટની સ્થાપનાનું આયોજન.
- બેટરી ઓપરેટેડ વાહનોને પ્રોત્સાહન મળે તે હેતુથી વિદ્યાર્થીઓને ઢિચકી વાહનો ખરીદવાની સહાય માટે **₹૯ કરોડ**ની જોગવાઈ.

ગૃહ

ગૃહ વિભાગ માટે કુલ **₹૧૦,૩૭૮ કરોડ**ની જોગવાઈ

ગુજરાત પોલીસ રાજ્યમાં ગુનાખોરીના નિયંત્રણ તથા કાયદો અને વ્યવસ્થાની જાળવણીમાં મહત્વની ભૂમિકા ભજવે છે. સુરક્ષા વ્યવસ્થાને વધુ સુદૃઢ કરવા અને પોલીસને SMART Police બનાવવાના પ્રયાસોના ભાગરૂપે પોલીસ મહેકમમાં વધારા સાથે આધુનિક વાહનો ખરીદવા અને તાલીમ આપવા ઉપર ભાર મૂકવામાં આવી રહેલ છે. ટ્રાફિક નિયમન અને માર્ગ સુરક્ષા વ્યવસ્થાને વધુ અસરકારક બનાવવા તથા ટેકનોલોજીનો મહત્તમ ઉપયોગ કરવા વિવિધ યોજનાઓ હાથ ધરવામાં આવશે.

- શહેરોમાં CCTV કેમેરા લગાડવાની યોજના હેઠળ VISWAS Project માટે **₹૧૨૦ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- પોલીસ ખાતાના રહેણાંક/બિન રહેણાંક મકાનોના મજબૂતીકરણ અને તેની ગુણવત્તા ઊંચી લઈ જવા માટે **₹૧૧૫ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- જનરક્ષક વાહન દ્વારા ત્વરિત પોલીસ સહાય પહોંચાડવાની યોજના માટે **₹૯૪ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- શોધ યોજના અંતર્ગત પોલીસ સ્ટેશનને અપગ્રેડ કરવા તથા નવી જગ્યાઓ ઉભી કરવા માટે **₹૬૯ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- અમદાવાદ, સુરત, વડોદરા અને રાજકોટમાં ટ્રાફિક વ્યવસ્થાપન માટેની સુગમ યોજના અંતર્ગત ટ્રાફિક પોલીસની ૧૦૦૦ નવી જગ્યાઓ ઉભી કરાશે. આ યોજના માટે **₹૫૭ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- આઈ.ટી. સાધન સામગ્રીની ખરીદી માટે **₹૩૮ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- પોલીસ માટે આધુનિકીકરણ યોજના હેઠળ શસ્ત્રો, સંદેશા વ્યવહારના સાધનો, સિક્યુરિટી-સર્વેલન્સ, તાલીમ અને હોમગાર્ડ માટેની સાધન સામગ્રીની ખરીદી માટે **₹૩૦ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- SRPF Group-2, અમદાવાદ અને SRPF Group-11, વાવ ખાતે સ્પેશીયલ એક્શન ફોર્સ (SAF) વિકસાવવામાં આવશે. આ હેતુસર **₹૨૫ કરોડ**ની જોગવાઈ.

- ગ્રામ્ય સુરક્ષા કવચ અંતર્ગત ૨૦૦ આઉટપોસ્ટ અપગ્રેડ કરી PSIને મૂકવામાં આવશે. આઉટપોસ્ટ ખાતે નવી જગ્યાઓ તેમજ માળખાકીય સગવડો માટે ₹૧૮ કરોડની જોગવાઈ.
- ઓનલાઈન ફાઈનાન્સિયલ ક્ષાઈમ અને સાયબર ક્ષાઈમ ઉકેલવા TRISHUL યોજના અંતર્ગત સ્ટેટ સાયબર ક્ષાઈમ સેલ ખાતે નવી જગ્યાઓ તથા આઈ.ટી. ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર ઉભુ કરવા ₹૧૫ કરોડની જોગવાઈ.

કાયદા

કાયદા વિભાગ માટે કુલ ₹૨૫૫૯ કરોડની જોગવાઈ

દરેક વ્યક્તિને સુગમતાથી અને સમયસર ન્યાય મળી રહે તેવા હેતુથી ન્યાયતંત્રની વ્યવસ્થામાં વિસ્તાર કરી તેને સુદૃઢ કરવામાં આવશે. અદ્યતન ટેકનોલોજીના ઉપયોગથી ન્યાયતંત્રને સજ્જ બનાવવા રાજ્ય સરકાર કાર્યરત છે.

- વિવિધ સ્તરે કોર્ટ બિલ્ડિંગના બાંધકામ તથા મરામત માટે ₹૨૧૧ કરોડની જોગવાઈ.
- ન્યાયિક અધિકારીઓ અને સ્ટાફના રહેઠાણના મકાનો માટે ₹૧૨૫ કરોડની જોગવાઈ.
- હાઈકોર્ટના ઈ-કોર્ટ મિશન મોડ પ્રોજેક્ટ અંતર્ગત રાજ્યની અદાલતોમાં તમામ સ્તરે કમ્પ્યુટરાઈઝેશન અને ડિજિટાઈઝેશન માટે ₹૨૦ કરોડની જોગવાઈ.
- જનસંખ્યાના આધારે તાલુકાઓના કલસ્ટર (સમુહ) ઈઠ એક ફેમિલી કોર્ટ મળી રહે તે રીતે ૮૦ જેટલી નવી ફેમિલી કોર્ટ સ્થાપી તેમાં જરૂરી મહેકમ ઉભુ કરવા ₹૫ કરોડની જોગવાઈ.
- રાજ્યના વકીલોના કલ્યાણ માટે ગુજરાત રાજ્ય બાર કાઉન્સિલને સહાય આપવા ₹૫ કરોડની જોગવાઈ.
- તમામ ટ્રીબ્યુનલોને નવતર ટેકનોલોજીથી સુસજ્જ કરી Virtual/hybrid માધ્યમથી સુનાવણીની સુવિધા ઉભી કરવા માટે ₹૫ કરોડની જોગવાઈ.

મહેસૂલ

મહેસૂલ વિભાગ માટે કુલ ₹૫૧૯૫ કરોડની જોગવાઈ

નાગરિકોને અપાતી સેવાઓમાં સરળીકરણ અને પારદર્શિતા લાવવા જન સેવા કેન્દ્રો/ ઈ-ઘરા કેન્દ્રો/ દસ્તાવેજ નોંધણી કચેરીઓ શરૂ કરેલ છે. દર વર્ષે અંદાજે ૯૦ લાખ લોકો આ કેન્દ્રોની મુલાકાત લઈ સંતોષકારક રીતે સેવાઓ મેળવે છે. નાગરિકોને મળતી સુવિધાઓમાં વધારો કરવા અને ટેકનોલોજીના ઉપયોગ દ્વારા આ સેવાઓને વધારે સરળ બનાવવા આ કેન્દ્રોનું અપગ્રેડેશન કરવામાં આવશે. મહેસૂલી કચેરીઓ અને સ્ટેમ્પ નોંધણી કચેરીઓના આધુનિકીકરણની કામગીરી હાથ ધરવામાં આવશે.

- કપરાડા, બાવળા અને અંજાર ખાતે નવી મામલતદાર કચેરીઓના નિર્માણ સહિત અન્ય કલેક્ટર/પ્રાંત કચેરીઓ/ક્વાર્ટર્સના બાંધકામ માટે ₹૧૮૩ કરોડની જોગવાઈ.
- સબ રજીસ્ટ્રાર કચેરીઓનું સંપૂર્ણ નવિનીકરણ કરવામાં આવશે જેમાં બાંધકામ, ઓનલાઈન આઈ.ટી. વ્યવસ્થા, CCTV કેમેરા તેમજ નાગરિકો માટેની યોગ્ય સગવડો ઉભી કરવા માટે ₹૩૯ કરોડની જોગવાઈ.

- મહેસૂલી કામગીરીનો વ્યાપ વધતા, નાગરિકોને ગુણવત્તાયુક્ત અને ઝડપી સેવાઓ પૂરી પાડવા મહેસૂલ વિભાગ હેઠળ વિવિધ સંવર્ગોની અંદાજે ૪૦૦ નવી જગ્યાઓ ઉભી કરવા **₹૧૮ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- સરકારી જમીન પરના દબાણો અટકાવવાના હેતુથી ફેન્સિંગ/સાઈન બોર્ડની કામગીરી માટે **₹૧૩ કરોડ**ની જોગવાઈ.

સામાન્ય વહીવટ

સામાન્ય વહીવટ વિભાગ માટે કુલ ₹૨૨૩૯ કરોડની જોગવાઈ

ઇન્ફર્મેશન ટેકનોલોજી, AI અને Dataના ઉપયોગથી વહીવટમાં પારદર્શિતા, સરળતા અને જવાબદેહી સુનિશ્ચિત કરવા વિવિધ સ્તરે ટેકનોલોજીના માધ્યમથી સુધારા કરી પરિવર્તન લાવવા માટે અમારી સરકાર કાર્ય કરી રહી છે. માળખાગત સગવડોને લગતા વિવિધ પ્રોજેક્ટ વિવિધ વિભાગો દ્વારા હાથ ધરવામાં આવે છે. આ પ્રોજેક્ટનું ઓનલાઇન પોર્ટલ દ્વારા કેન્દ્રીયકૃત મોનિટરીંગ તથા રીયલ ટાઇમ માહિતી ઉપલબ્ધ થઈ શકે તે માટે વ્યવસ્થા ગોઠવવામાં આવશે. કર્મચોગીઓને અદ્યતન તાલીમ આપવા વાર્ષિક મહેકમ ખર્ચના ૧.૫% જેટલી રકમ તાલીમ ખર્ચ માટે ફાળવવાનો સરકારે નિર્ણય કરેલ છે. ચાલુ વર્ષે ડી.બી.ટી. થકી ૪૦૦ કરતા વધુ યોજનાઓમાં **લાભાર્થીઓ**ને અંદાજે **₹૧૪ હજાર કરોડ**ની નાણાકીય સહાય ઓછા સમયમાં અને સીધી જ લાભાર્થીના બેન્ક ખાતામાં જમા થાય તે પદ્ધતિ અમલમાં મૂકેલ છે.

- વિકેન્દ્રિત જિલ્લા આયોજન કાર્યક્રમ, એ.ટી.વી.ટી. અને અન્ય યોજનાઓ હેઠળ સ્થાનિક જરૂરિયાતોના વિકાસના કામો માટે **₹૧૩૧૦ કરોડ**ની જોગવાઈ.
- યોજનાઓના નિર્ધારણ, અમલીકરણ અને ગુણવત્તાલક્ષી ફેરફારો માટે મૂલ્યાંકન કરવા માટે **₹૩ કરોડ**ની જોગવાઈ.

માહિતી અને પ્રસારણ

માહિતી અને પ્રસારણ વિભાગ માટે કુલ ₹૩૮૪ કરોડની જોગવાઈ

સરકાર અને પ્રજા વચ્ચેનો સંવાદ સતત ચાલુ રહે તે માટે સરકારની કલ્યાણકારી યોજનાઓ, નીતિઓ તેમજ કાર્યક્રમોની માહિતી નાગરિકો સુધી પહોંચાડવામાં આવે છે. પ્રચાર માધ્યમોના યોગ્ય ઉપયોગ દ્વારા આવી માહિતી ડિજિટલ સ્વરૂપે પારદર્શી રીતે પહોંચાડવા હાલની વ્યવસ્થાને અપગ્રેડ કરવામાં આવશે.

- રાજ્ય સરકારના વિવિધ વિભાગોની યોજનાઓને લગતી માહિતી સામાન્ય લોકોને સરળતાથી મળી રહે તે માટે તમામ વિગતો મલ્ટી મીડિયા ફોર્મેટમાં એક જ પોર્ટલ પરથી ઉપલબ્ધ કરાવવામાં આવશે.
- ૨૫ થી ૬૦ વર્ષ વચ્ચેની વયના માન્ય પત્રકારોને “સામુહિક જૂથ વીમા” યોજનાની નાણાકીય સહાયમાં કુદરતી મૃત્યુના કિસ્સામાં ₹૧ લાખથી વધારીને ₹૨ લાખ તથા અકસ્માતથી મૃત્યુના કિસ્સામાં ₹૫ લાખથી વધારીને ₹૧૦ લાખનું વીમા કવચ પૂરું પાડવામાં આવશે.

હવે હું ૨૦૨૨-૨૩ના વર્ષની ખરેખર આવક અને ખર્ચની સમીક્ષા હાથ ધરીશ.

વર્ષ ૨૦૨૨-૨૩ નો હિસાબ

વર્ષ ૨૦૨૨-૨૩ દરમિયાન ચોખ્ખી લેવડ-દેવડના કારણે ₹ ૮૯૯.૩૨ કરોડની પુરાંત રહેશે તેવી ધારણા સુધારેલા અંદાજમાં હતી. વર્ષ ૨૦૨૨-૨૩ માટેના હિસાબમાં ચોખ્ખી લેવડ-દેવડના કારણે ₹ ૫૪૩.૧૮ કરોડની ખાધ દર્શાવે છે.

(₹ કરોડમાં)

		વર્ષ ૨૦૨૨-૨૩ ના સુધારેલા અંદાજ	વર્ષ ૨૦૨૨-૨૩ ના હિસાબ
(૧)	એકત્રિત ફંડ		
	મહેસૂલી આવક	૧૯૬૧૮૭.૩૧	૧૯૯૪૦૮.૩૨
	મહેસૂલી ખર્ચ	૧૮૯૪૯૩.૭૦	૧૭૯૫૪૩.૨૯
	મહેસૂલી હિસાબ પર પુરાંત	(+) ૬૬૯૩.૬૧	(+) ૧૯૮૬૫.૦૩
	મૂડીની આવક	૫૩૯૫૧.૧૭	૫૨૫૮૭.૦૭
	લોન અને પેશગીઓ વગેરે સહિત મૂડી ખર્ચ	૬૨૬૭૬.૪૫	૫૯૧૨૩.૫૯
	મૂડી હિસાબ પર ખાધ/પુરાંત	(-) ૮૭૨૫.૨૮	(-) ૬૫૩૬.૫૨
	સરવાળો (૧) એકત્રિત ફંડ (ચોખ્ખું)	(-) ૨૦૩૧.૬૭	(+) ૧૩૩૨૮.૫૧
(૨)	આકસ્મિક ફંડ (ચોખ્ખું)	-----	(-) ૨૦.૨૬
(૩)	જાહેર હિસાબ (ચોખ્ખો)	(+) ૨૯૩૦.૯૯	(-) ૧૩૮૫૧.૪૩
	સરવાળો: ચોખ્ખી લેવડ-દેવડ (૧+૨+૩)	(+) ૮૯૯.૩૨	(-) ૫૪૩.૧૮

વર્ષ ૨૦૨૩-૨૪ના સુધારેલા અંદાજ

વર્ષ ૨૦૨૩-૨૪ના અંદાજમાં ચોખ્ખી લેવડ-દેવડના કારણે ₹ ૯૧૬.૮૭ કરોડની પુરાંત રહેવાની ધારણા હતી. વર્ષ ૨૦૨૩-૨૪ના અંતે ચોખ્ખી લેવડ-દેવડના કારણે સુધારેલ અંદાજમાં ₹ ૨૧૦૩.૪૪ કરોડની પુરાંત રહેવાની ધારણા છે.

(₹ કરોડમાં)

		વર્ષ ૨૦૨૩-૨૪ ના અંદાજ	વર્ષ ૨૦૨૩-૨૪ ના સુધારેલા અંદાજ
(૧)	એકત્રિત ફંડ		
	મહેસૂલી આવક	૨૦૭૭૦૯.૮૮	૨૧૫૭૯૩.૨૪
	મહેસૂલી ખર્ચ	૧૯૮૬૭૧.૫૮	૧૯૭૧૭૪.૮૧
	મહેસૂલી હિસાબ પર પુરાંત	(+) ૯૦૩૮.૩૦	(+) ૧૮૬૧૮.૪૩
	મૂડીની આવક	૮૫૬૩૦.૮૯	૬૫૯૦૩.૭૮
	લોન અને પેશગીઓ વગેરે સહિત મૂડી ખર્ચ	૯૭૯૦૨.૬૧	૮૭૫૧૮.૭૭
	મૂડી હિસાબ પર ખાધ	(-) ૧૨૨૭૧.૭૨	(-) ૨૧૬૧૪.૯૯
	સરવાળો (૧) એકત્રિત ફંડ (ચોખ્ખું)	(-) ૩૨૩૩.૪૨	(-) ૨૯૯૬.૫૬
(૨)	આકસ્મિક ફંડ (ચોખ્ખું)	-----	-----
(૩)	જાહેર હિસાબ (ચોખ્ખો)	(+) ૪૧૫૦.૨૯	(+) ૫૧૦૦.૦૦
	સરવાળો: ચોખ્ખી લેવડ-દેવડ (૧+૨+૩)	(+) ૯૧૬.૮૭	(+) ૨૧૦૩.૪૪

વર્ષ ૨૦૨૪-૨૫ નો અંદાજ

માનનીય અધ્યક્ષત્રી,

રાજ્યની વિકાસયાત્રા અવિરત ચાલુ રહે તે માટે અર્થતંત્રના બધા ક્ષેત્રોનો સંતુલિત વિકાસ થાય તે જરૂરી છે. આર્થિક વિકાસ માટે સામાજિક ક્ષેત્રે વિકાસ કરવો ખૂબ જ જરૂરી છે. રાજ્યનું માનવબળ કૌશલ્યથી સજ્જ બને અને તેમનું આરોગ્ય ઉત્તમ રહે તે માટે આગામી વર્ષે પોષણ, શિક્ષણ અને આરોગ્ય જેવા માનવ વિકાસલક્ષી ક્ષેત્રો પર વધારે ભાર મૂકવામાં આવેલ છે. બજેટમાં સૂચવેલ નાણાકીય જોગવાઈઓ માટે નાણાકીય સંસાધનોનું સુવ્યવસ્થિત આયોજન કરી નાણાકીય શિસ્તના તમામ પાસાઓમાં ગુજરાત હંમેશા અગ્રેસર રહ્યું છે. મૂડી ખર્ચની સાથે સાથે સામાજિક ક્ષેત્રમાં કરેલ રોકાણ એ સમૃદ્ધ ગુજરાતના ભવિષ્ય માટેનો પાયો બનશે.

આવકના સ્ત્રોતો ઉભા કરવા આગામી વર્ષે નાબાઈ, સિડબી ઉપરાંત હુડકો અને એન.એચ.બી. જેવી સંસ્થાઓ પાસેથી ઓછા વ્યાજની લોન મેળવવાનું આયોજન કરવામાં આવેલ છે. આ રીતે બાહ્યસહાયિત સંસ્થાઓની લોન અને ઓછા વ્યાજનું ધિરાણ લેવાનું પણ આયોજન કરવામાં આવેલ છે. રાજ્ય સરકારના મહેસૂલી અને બિન મહેસૂલી આવકમાં સઘન મોનીટરિંગ દ્વારા વૃદ્ધિ કરવા સરકાર પ્રયત્ન કરશે.

વર્ષ ૨૦૨૪-૨૫ ના અંદાજ મુજબ મહેસૂલી હિસાબ પર પુરાંત ₹ ૯૮૨૧.૨૮ કરોડ રહેશે. મહેસૂલી હિસાબ સાથે મૂડી હિસાબ અને ચોખ્ખો જાહેર હિસાબ ગણતરીમાં લેતાં વર્ષ ૨૦૨૪-૨૫ નો અંદાજ ₹૯૦૦.૭૨ કરોડની એકંદર પુરાંત દર્શાવે છે.

(₹ કરોડમાં)

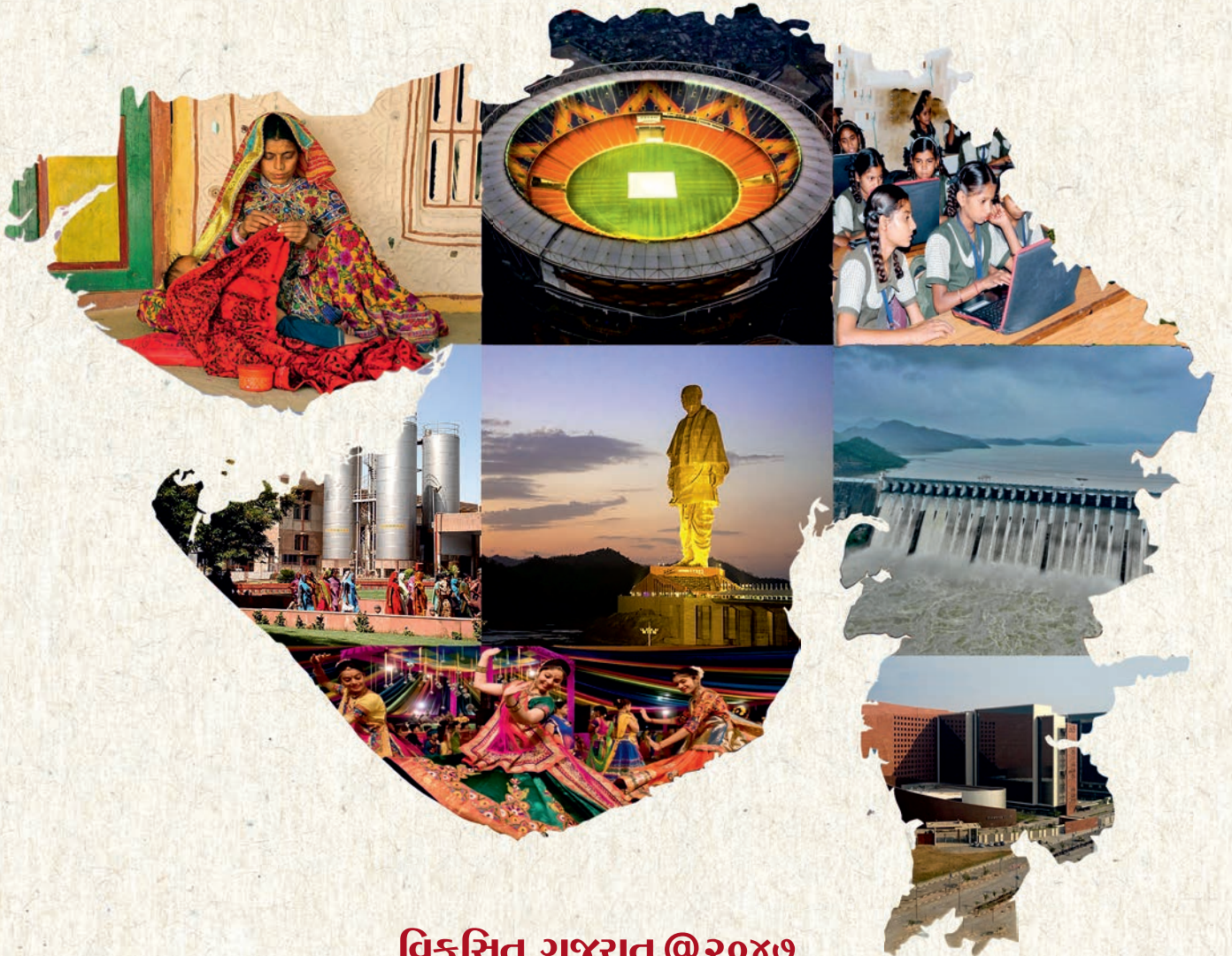
		વર્ષ ૨૦૨૪-૨૫ ના અંદાજ
(૧)	એકત્રિત ફંડ	
	મહેસૂલી આવક	૨૨૯૬૫૩.૧૭
	મહેસૂલી ખર્ચ	૨૧૯૮૩૧.૮૯
	મહેસૂલી હિસાબ પર પુરાંત	(+) ૯૮૨૧.૨૮
	મૂડીની આવક	૯૫૨૯૨.૧૨
	લોન અને પેશગીઓ વગેરે સહિત મૂડી ખર્ચ	૧૦૮૬૧૫.૧૭
	મૂડી હિસાબ પર ખાઘ	(-) ૧૩૩૨૩.૦૫
	સરવાળો (૧) એકત્રિત ફંડ (ચોખ્ખું)	(-) ૩૫૦૧.૭૭
(૨)	આકસ્મિક ફંડ (ચોખ્ખું)	-----
(૩)	જાહેર હિસાબ (ચોખ્ખો)	(+) ૪૪૦૨.૪૯
	સરવાળો: ચોખ્ખી લેવડ-દેવડ (૧+૨+૩)	(+) ૯૦૦.૭૨

માનનીય અધ્યક્ષત્રી,

હવે, હું મારા અંદાજપત્રનો ભાગ-ખ રજૂ કરીશ.

*****

વિકસિત ગુજરાત @૨૦૪૭

ડિઝાઇન, પ્રોસેસિંગ અને મુદ્રણ : સરકારી મધ્યસ્થ મુદ્રણાલય, ગાંધીનગર